

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA TAWALA ZA MIKOA NA
SERIKALI ZA MITAA**

**TAARIFA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA OFISI YA RAIS-
TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA, KWA MWAKA WA
FEDHA 2022/2023 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA HIYO KWA
MWAKA WA FEDHA 2023/2024**

---

*(Kwa mujibu wa Kanuni ya 118(9) ya Kanuni za Kudumu za
Bunge, Toleo la Februari, 2023)*

Idara ya Kamati za Bunge
Ofisi ya Bunge,
10, Barabara ya Morogoro
S.L.P. 941
40490 Tambukareli
DODOMA

14 APRILI, 2023

YALIYOMO

1.0	UTANGULIZI.....	1
2.0	MAELEZO NA UCHAMBUZI KUHUSU UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	2
2.1	MATOKEO YA UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA NA KUTEKELEZWA KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	2
2.1.1	Mradi wa Ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Mwanza (Mradi Na. – 4390)	3
2.1.2	Mradi wa Matengenezo ya Barabara ya Kisesa – Bujora (1.32 km) kwa kiwango cha lami (Mradi Na. 6401)	7
2.1.3	Mradi wa Ujenzi wa Soko la Mjini Kati – Mwanza.....	11
2.1.4	Ujenzi wa Mradi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Shinyanga	16
2.1.5	Ujenzi wa Jengo la Utawala Tarime Vijijini (Mradi Na. 6389).....	20
2.1.6	Mradi wa Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya ya Bariadi (Mradi Na. 5421)	22
2.1.7	Mradi wa Uboreshaji wa Kituo cha Afya Kambarage (Mradi Na. 5410).....	26
2.1.8	Mradi wa Ujenzi wa Soko la Halmashauri ya Shinyanga (Machinga) (Mradi Na. 4946).....	27
2.1.9	Mradi wa Ujenzi Mabanda 106 ya Biashara katika Soko Kuu la Manispaa ya Shinyanga (Mradi Na. 4946)	28
2.1.10	Mradi wa Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya Ikungi (Mradi Na. 5401)	29
2.1.11	Mradi wa Ujenzi wa Shule ya Wasichana ya Mkoa wa Singida (Mradi Na. 4390)	32
2.2	MAONI YA JUMLA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MIRADI YA MAENDELEO KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023.....	34
3.0	UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA BAJETI NA UZINGATIAJI WA MAONI YA KAMATI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	36
3.1	UTEKELEZAJI WA MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KWA MWAKA 2022/2023	36
3.2	UCHAMBUZI WA UKUSANYAJI WA MADUHULI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	36
3.3	UPATIKANAJI WA FEDHA KWA MWAKA 2022/2023	41
Chanzo:	Randama ya Wizara (Machi, 2023) (Fungu	43
3.4	UCHAMBUZI WA KAMATI	44

4.0	UCHAMBUZI WA MPANGO WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024.....	45
4.1	UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA UKUSANYAJI WA MADUHILI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024	45
4.2	UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024	50
5.0	MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	59
5.1	UIMARISHAJI WA SHIRIKA LA ELIMU KIBAHA	59
5.2	UKAMILISHAJI WA MABOMA YA SHULE NA ZAHANATI.....	60
5.3	UCHELEWESHAJI WA VIFAA MBALIMBALI VYA HOSPITALI NA ZAHANATI KUTOKA MSD.....	61
5.4	WAJIBU WA UWEKEZAJI WA KAMPUNI/MASHIRIKA KWA JAMII (COOPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY)	62
5.5	UTEKELEZAJI WA MIRADI INAYOFADHILIWA NA PROGRAMU YA <i>SEQUIP</i>	63
5.6	UBORA WA UPEMBUZI YAKINIFU KATIKA MIRADI INAYOTEKELEZWA NA HALMASHAURI NCHINI.....	65
5.7	UTOFAUTI WA MICHORO NA UKADIRIAJI KATIKA MIRADI YA UJENZI WA MAJENGO YA SHULE, ZAHANATI NA VITUO VYA AFYA KATIKA HALMASHAURI NCHINI.....	66
5.8	UTOAJI WA MAFUNZO YA AWALI (<i>INDUCTION</i>) NA HUDUMA KWA JAMII KWA MAAFISA KATA NA VIJJI	66
5.9	USAMBAZAJI WA TAULO ZA KIKE KWA WANAFUNZI	67
5.10	KUENDELEA KUWEPO KWA BAKAA KATIKA BAJETI ZA HALMASHAURI	68
5.11	UPELEKAJI WA ASILIMIA 40 VIJIJINI.....	69
5.12	UANZISHWAJI WA SHULE ZA MICHEPUO YA KIINGEREZA.....	69
5.13	UTEKELEZAJI WA MRADI WA KUPANGA, KUPIMA NA KUMILIKISHA ARDHI KATIKA HALMASHAURI	71
5.14	UANZISHWAJI WA MIRADI YA KIMKAKATI.....	72
5.15	UBOreshaji wa mazingira katika miradi yote ya ujenzi katika HALMASHAURI	73
5.16	UPUNGUFU WA WATUMISHI	74
6.0	HITIMISHO.....	75

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 ninatoa shukrani kwako kwa kunipa wasaa ili niwasilishe mbele ya Bunge lako Tukufu Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhusu Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 pamoja na Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii ya Kamati imejikita katika kueleza maeneo yafuatayo:-

- (a) Maelezo na uchambuzi kuhusu ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha 2022/2023;
- (b) Uchambuzi wa Utekelezaji wa Mpango wa Bajeti na uzingatiaji wa Maoni ya Kamati kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023;
- (c) Uchambuzi wa Mpango wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 (Makadirio ya Maduhuli na Matumizi); na
- (d) Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati.

SEHEMU YA PILI

2.0 MAELEZO NA UCHAMBUZI KUHUSU UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2022/2023 Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, iliidhinishiwa na Bunge jumla ya **Shilingi 3,267,492,570,200.00** kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

Kwa kuzingatia Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Februari, 2023, Kamati ilitembelea na kukagua baadhi ya miradi ya maendeleo iliyotelekezwa na Ofisi hii katika mwaka wa fedha 2022/2023. Miradi iliyotembelewa ni miradi ya elimu, miradi ya afya, miradi ya masoko na miradi ya barabara zinazosimamiwa na Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini (TARURA).

2.1 MATOKEO YA UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA NA KUTEKELEZWA KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ilifanya Ukaguzi wa baadhi ya Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika mwaka wa fedha 2022/2023. Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo zilifanywa kwa kuzingatia Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata wasaa wa kutembelea na kukagua miradi katika Mikoa mitano ya Mwanza, Mara, Simiyu, Shinyanga pamoja na Singida ambako jumla ya miradi 12 iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 ilikaguliwa. Matokeo ya uchambuzi wa miradi hiyo ni kama ifuatavyo: -

2.1.1 Mradi wa Ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Mwanza (Mradi Na. – 4390)

Mheshimiwa Spika, Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Mwanza ipo katika Kijiji cha Ihushi, Kata ya Bujashi, Halmahsauri ya Wilaya ya Magu. Shule hii inajengwa kupitia mradi wa *SEQUIP*, kwa gharama ya **Shilingi 4,000,000,000**, ambapo awamu ya kwanza ya mradi inatekelezwa kwa gharama ya **Shilingi 3,000,000,000** kwa mfumo wa “*force Account*”. Mradi huu ulianza kutekelezwa tarehe 13 Mei, 2022 na unatarajiwa kukamilika tarehe 30 Aprili, 2023.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, faida inayotegemewa kupatikana kutokana na mradi huu ni pamoja na kuongeza fursa ya upatikanaji wa elimu ya sekondari, kuweka mazingira salama ya elimu kwa wasichana na kuhakikisha wanafunzi wanapata elimu bora ya sekondari. Aidha, mradi huu utakapokamilika unatarajiwa kupokea wanafunzi wapatao 1,000, kuanzia kidato cha kwanza hadi kidato cha sita.

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, Mradi wa ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Mwanza uko katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Kamati imetaarifiwa kuwa kwa sasa mradi unakadiriwa kufikia asilimia 85 na inatarajiwa kufikia tarehe 30/04/2023 utakuwa umekamilika.

iii. Changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa mradi

Mheshimiwa Spika, ujenzi wa Shule hii unakabiliwa na changamoto mbalimbali zikiwemo: -

- (a) Kukosekana kwa ushirikiano kati ya Idara na vitengo vya Serikali ndani ya Halmashauri;
- (b) Kutofanyika kwa Upembuzi yakinifu wa kina katika utekelezaji wa mradi;
- (c) Kuchelewa kuanza kwa mradi kulikotokana na sababu za kimumo zilizosababisha Halmashauri kushindwa kubaini uwepo wa fedha za mradi kwenye akaunti mpaka ilipofika tarehe 16 Machi, 2022;
- (d) Kupanda kwa bei ya vifaa vya ujenzi, mfano saruji, mabati na nondo wakati wa utekelezaji wa mradi na kupelekea gharama za ujenzi kuwa kubwa ukilinganisha na makisio yaliyopangwa, hali iliyochangia kuongezeka kwa gharama za ujenzi kwa kiasi cha shilingi milioni 23; na
- (e) Kufungwa kwa mfumo wa malipo wa MUSE mwishoni mwa mwezi Juni, 2022 jambo ambalo liliathiri malipo ya mafundi na hali hii ilisababisha ujenzi kwenda kwa kasi ndogo.

iv. Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa eneo la mradi hakuna barabara rasmi iliyojengwa kwa ajili ya kuwezesha usafirishaji wa vifaa vya ujenzi na itakayoweza kutumika baada ya mradi kukamilika. Aidha, jengo la utawala liko nyuma ya majengo ya madarasa, hali inayofanya wageni wakiingia shuleni kuanza kuyafikia madarasa kabla ya jengo la utawala.

Mheshimiwa Spika, vilevile Kamati ilibaini kuwa mradi huu umejengwa katika eneo lililo wazi na lenye vichaka vingi. Aidha, katika mradi huu ujenzi wa uzio haukujumuishwa wakati wa upembuzi yakinifu. Hali hii inaweza kuhatarisha usalama kwa wanafunzi watakaoanza masomo mara tu mradi ukikamilika.

Mheshimiwa Spika, jambo lingine lililobainika ni kuwa mradi ulianza huku kukiwa hakuna huduma za maji ambayo yalihitajika kwa ajili ya matumizi ya ujenzi. Hali hii iliongeza ugumu wa kazi. Aidha, Halmashauri ililazimika kutumia shilingi milioni 23, ambazo hazikuwa sehemu ya makadirio ya mradi, kwa ajili ya uchimbaji wa kisima, jambo ambalo liliongeza gharama ya mradi.

Mheshimiwa Spika, nia ya Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni kuimarisha mazingira. Ni imani ya Kamati kuwa miradi yote ya shule, zahanati na vituo vya afya inayoanzishwa nchini inazingatia utunzaji wa mazingira, hasa kwa kuweka mkakati wa

upandaji wa miti maeneo miradi hiyo inapofanyika. Hata hivyo, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa mradi wa ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Mwanza inayojengwa Wilayani Magu haina programu ya upandaji wa miti ili kutunza mazingira.

v. Maoni na ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati inatoa maoni yafuatayo kuhusiana na mradi huu wa ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Mwanza: -

- (a) Wakati wa utekelezaji wa miradi yoyote ndani ya Halmashauri, pawepo na ushirikishwaji wa Idara zote za Serikali kama vile TARURA na Mamlaka ya Maji ili ziweze kuwajibika kwa pamoja na kufanikisha mradi kukamilika kwa wakati;
- (b) Wakati wa utekelezaji wa miradi ya maendeleo, upembuzi yakinifu ufanyike kwa kina ili kuepuka gharama za ziada zinazoweza kujitokeza wakati wa utekelezaji wa miradi mingine ya Serikali;
- (c) Serikali kuweka tayari mifumo yote ya fedha ili mara tu mradi unapohitajika kuanza kusiwe na ucheleweshwaji wa aina yoyote ya kuanza kwa mradi husika; na
- (d) Wakati wa utekelezaji wa miradi ya Serikali mamlaka zote zinazohusika na utekelezaji wa mradi husika kuwasiliana ili kuondo changamoto za kimaamuzi.

2.1.2 Mradi wa Matengenezo ya Barabara ya Kisesa – Bujora (1.32 km) kwa kiwango cha lami (Mradi Na. 6401)

Mheshimiwa Spika, Barabara ya Kisesa – Bujora (1.32 km) ni mojawapo ya barabara zilizopo katika mtandao wa barabara wa jumla ya Km 1,524.15 katika Wilaya ya Magu Mkoani Mwanza. Barabara hii inajengwa kwa awamu mbili. Awamu ya kwanza ilianza kujengwa katika kiwango cha lami Km 0.4 katika mwaka wa fedha 2019/2020 kwa fedha za mfuko wa maendeleo.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, mradi huu utakapokamilika utasaidia kurahisisha usafirishaji wa watu na mizigo kutoka barabara kuu kuelekea kwenye Kituo cha Utalii cha Bujora, hali ambayo itaongeza idadi ya watu (watalii) wa nje na wa ndani kwenda kwenye kituo cha Utalii cha Bujora pamoja na kurahisisha kuzifikia huduma mbalimbali za kijamii kwa wananchi wa Bujora na Kisesa.

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, awamu ya kwanza ya utekelezaji wa mradi wa barabara ya Kisesa – Bujora ilishakamilika. Aidha, awamu ya pili ya utekelezaji wa mradi ilianza rasmi tarehe 6 Oktoba, 2022 na unatekelezwa kwa gharama ya jumla ya **Shilingi 1,421,671,295.20**, ambapo Unatekelezwa na Mkandarasi MUMANGI CONSTRUCTION CO. LTD, S.L.P 699 – Mwanza chini ya usimamizi wa TARURA Wilaya ya Magu kwa kushirikiana na TARURA Mkoa.

Mheshimiwa Spika, awamu ya pili ya utekelezaji wa mradi huu ilitagemewa kufanyika kwa kipindi cha miezi sita, ambapo ilitagemewa kukamilika rasmi tarehe 04 Aprili, 2023. Hata hivyo, mradi hautaweza kukamilika kutokana na changamoto zilizojitokeza wakati wa kuanza utekelezaji wa mradi. Kamati ilielezwa kuwa wakati wa kuanza utekelezaji wa mradi ilijitokeza changamoto kubwa ya wingi wa miamba ya mawe katika maeneo inakopita barabara. Kwa sababu hiyo, mkandarasi anayetekeleza mradi huu imebidi aombe kuongezewa muda wa utekelezaji kutoka kwa mwajiri, hadi tarehe 5 Juni, 2023 ili kuweza kukamilisha mradi huo.

Mheshimiwa Spika, hadi Kamati inatembelea mradi huu kazi zilizofanyika ni kusafisha eneo la kazi, kuchimba tabaka la udongo usiofaa (*top soil*), kuchimba mawe (rock excavation) na kuandaa kitanda cha barabara ambapo tayari tabaka la kwanza (*G15*) limeshawekwa. Aidha, kazi ya kuweka tabaka la pili (*G45*) inaendelea kwa sasa. Utekelezaji wa mradi huu umefikia asilimia 38.

iii. Changamoto zilizojitokeza wakati wa Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, changamoto ambazo Kamati ilizibaini katika utekelezaji wa Mradi huu ni pamoja na: -

- (a) Kuwepo kwa miundombinu ya huduma mbalimbali za jamii kama vile maji, simu na umeme kwenye maeneo inakopita barabara, hali iliyopelekea miundombinu

hiyo kuharibiwa, na hivyo Wananchi wanaoishi kwenye maeneo ya mradi kukosa huduma muhimu;

- (b) Kuwepo na majengo ya nyumba za kuishi pamoja na uzio kwenye maeneo barabara inakopita; na
- (c) Uwepo na mawe mengi sana kwenye eneo la barabara.

iv. Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake Kamati ilibaini mambo kadhaa kama ifuatavyo: -

(a) Ucheleweshaji wa mradi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa kulikuwa na ucheleweshaji wa utekelezaji wa mradi kwa sababu iliyoelezwa kuwa ni kutokana na uwepo wa mawe mengi kwenye eneo inakopita barabara, hali iliyosababisha kuongezeka kwa kazi na hivyo kumlazimisha Mkandarasi kuongeza muda wa utekelezaji wa mradi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa sababu hii inatokana na upembuzi yakinifu kufanywa kwa kiwango hafifu. Kamati inaamini kuwa kama upembuzi yakinifu ungefanyika kwa kiwango kinachotakiwa suala la wingi wa mawe lingeonekana wakati wa upembuzi yakinifu na hivyo lingewekewa makadirio sahihi.

(b) Kuwepo kwa miundombinu mbalimbali ya huduma kwa wananchi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kuwa sababu nyingine ya kuchelewa na kuleta ugumu wakati wa utekelezaji wa mradi ni kuwepo kwa miundombinu ya huduma mbalimbali za jamii kama vile maji, simu na umeme kwenye maeneo inakopita barabara. Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa sababu hii pia imesababishwa na udhaifu wakati wa upembuzi yakinifu. Aidha, hali hii imesababishwa pia na kutokuwa na mawasiliano miongoni mwa idara na taasisi za Serikali katika ngazi ya Halmashauri na Mkoa. Kamati inaamini kuwa kama *TARURA* ingekuwa na mawasiliano na idara na taasisi nyingine za Serikali ndani ya Halmashauri na Mkoa, kama vile *RUWASA* na *TANESCO* changamoto hizi zingewekewa mkakati wa kutatuliwa wakati wa kuanza kwa utekelezaji wa mradi.

(c) Uwepo wa majengo maeneo inamopita barabara

Mheshimiwa Spika, Kamati pia imebaini kuwa kuwepo na majengo ya nyumba za kuishi pamoja na uzio kwenye maeneo barabara inakopita kumeongeza ukubwa wa kazi na muda, na kwamba Kamati inaamini kuwa kuna ongezeko la gharama za utekelezaji wa mradi kwa *TARURA* yenyewe na taasisi nyingine za Serikali kama vile *TANESCO* na *RUWASA* ingawa mkandarasi anakiri kuwa hakuna gharama iliyoongezeka. Kamati inaona kuwa uwepo wa majengo haya maeneo ya mradi yaliyosababisha

kuongezeka kwa muda, kazi na gharama ya utekelezaji wa mradi ni matokeo ya upembuzi yakinifu usiozingatia mazingira.

(d) Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati katika utekelezaji wa mradi huu ni kama ifuatavyo: -

- (a) Kutokana na kubainika kutokuwepo kwa ushirikiano kati ya Idara na vitengo vya Serikali ndani ya Halmashauri, Kamati inashauri kuwa wakati wa utekelezaji wa miradi yoyote ndani ya Halmashauri, idara zote za Serikali zishirikishwe na kuwajibika kwa pamoja; na
- (b) Upembuzi yakinifu ufanyike kwa kina ili kuepuka gharama zinazoweza kujitokeza wakati wa utekelezaji wa miradi mingine ya Serikali.

2.1.3 Mradi wa Ujenzi wa Soko la Mjini Kati – Mwanza

Mheshimiwa Spika, Soko Kuu la Mjini Kati linajengwa katika Halmashauri ya Jiji la Mwanza kwa fedha za Ruzuku kutoka Serikalini kiasi cha **Shilingi 38,514,709,000.00** ambazo zilipatikana baada ya Halmashauri ya Jiji la Mwanza kuingia mkataba na Wizara ya Fedha wa kupatiwa kiasi hicho cha fedha kwa ajili ya kutekeleza miradi ya Kimkakati.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, baada ya ukamilikaji wa mradi kutakuwa na ongezeko la mapato ya Halmashauri ya Jiji la Mwanza, kutoka **Shilingi Milioni 720** zilizokuwa zinakusanywa awali hadi kufikia **Shilingi bilioni 3.8** kwa mwaka. Aidha, takriban

wafanyabiashara 1,400 wanatarajiwa kupata maeneo mazuri ya kufanya biashara pamoja na kuliweka Jiji la Mwanza kuwa la kisasa zaidi.

ii. Hali ya utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, ujenzi wa Soko Kuu la Mjini kati ulianza kutekelezwa mwezi Februari, 2019, baada ya Halmashauri ya Jiji la Mwanza kuingia mkataba wenye thamani ya **Shilingi 23,367,192,262.81** na Mkandarasi *Mohammed Builders Ltd.* na, hatua ya utekelezaji wa mradi iliyofikiwa wakati wa ukaguzi wa Kamati ni **asilimia 87%**.

iii. Changamoto zilitojitokeza wakati wa utekelezaji wa mradi

Mheshimiwa Spika, pamoja na faida zilizotajwa kupatikana kwenye mradi huu, Kamati imebaini changamoto mbalimbali kama ifuatavyo: -

- (a) Mradi kuchelewa kukamilika katika muda uliopangwa kulikosababishwa na Wakandarasi kutofanya upembuzi yakinifu wa mradi kwa umakini hivyo kukosa kubaini changamoto ya uwepo wa chemchemi za maji katika eneo la mradi; na
- (b) Kupanda kwa gharam za vifaa vya ujenzi.

iv. Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kutokana na taarifa iliyowasilishwa, Kamati ilifanya uchambuzi kama ifuatavyo: -

(a) Upungufu wa vizimba

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa eneo linapojengwa soko ni eneo ambalo wamachinga wapatao 1,400 walihamishwa kwa lengo la kuboresha mazingira yao ili waweze kufanya biashara katika maeneo toshelevu na yaliyoboreshwa. Hata hivyo, Kamati ilibaini kuwa ramani ya ujenzi wa soko hili imetenga vizimba 360 ambavyo ndivyo vitakavyotumika na wamachinga. Idadi hii ya vizimba ni ndogo sana ukilinganisha na idadi ya wamachinga walioondolewa eneo hilo. Kamati inatia shaka kama dhumuni la msingi la ujenzi wa soko hili halitafikiwa. Aidha nia ya Serikali ya kuwaondoa wamachinga mitaani haitafikiwa;

(b) Kuchelewa kumalizika kwa mradi katika muda uliopangwa

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine Kamati imebaini kuwa mradi umechelewa kumalizika katika muda uliopangwa kutokana na kuwepo kwa chemchemi nyingi na kubwa za maji. Hali hii ilisababisha utekelezaji wa mradi huu kuongeza shughuli nyingine ya kudhibiti chemchemi hizo ambazo awali hazikuwa sehemu ya makadirio ya ujenzi wakati wa upembuzi yakinifu. Hii ilitokana na wataalam waliofanya upembuzi yakinifu na usanifu wa kina kutofanya kazi yao kwa umakini;

(c) Ramani ya Ujenzi wa Soko Kutokidhi Dhumuni la Awali la Ujenzi wa Soko

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa soko hili limeweka maeneo mengi sana ya sehemu ya burudani, michezo ya watoto na maduka makubwa. Awali soko hili lilipangwa kujengwa ili kupunguza wamachinga wanaosambaa mitaani na kuwaboreshea mazingira yao. Hata hivyo dhumuni hilo sasa limepindishwa na kuweka eneo hili kuwa kama mkusanyiko wa maduka mbalimbali (*shopping mall*) na si soko la wafanyabiashara wadogo wadogo.

Kamati imebaini kuwa soko hili sasa limeweka maeneo makubwa kwa ajili ya kufanya biashara za maduka, kuuza vileo (Baa) na sehemu ya michezo ya Watoto.

(d) Kukosekana Miundombinu ya Kuzuia Majanga ya Moto

Mheshimiwa Spika, vile vile Kamati katika ukaguzi wake kwa soko hili imebaini kuwa bajeti iliyopitishwa ilipitishwa huku kukiwa kumeondolewa miundombinu ya moto. Hata hivyo, wakati wa utekelezaji wa mradi ikalazimika kufanyika tathmini upya ya sababu ya kutowekwa miundombinu ya kuzimia moto hivyo kuona haja ya kuifanyia marekebisho ramani hiyo kwa kuweka miundombinu ya kuzuia na kudhibiti majanga ya moto. Hali hii ilisababisha kuongezeka tena gharama ya ujenzi na hivyo kuisababishia Serikali pamoja na wafanyabiashara hasara kubwa.

v. Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Kamati haikuridhishwa na utekelezaji wa Mradi huu, na hasa changamoto zilizoelezwa kukwamisha mradi huo, kwa kuwa changamoto hizo zilitakiwa kubainika kabla ya mradi kuanza kutekelezwa na kupatiwa ufumbuzi wa kina. Kutokana na hayo Kamati inatoa maoni na ushauri kama ifuatavyo: -

- (a)** Kamati haijaridhishwa na utendaji kazi wa Mkandarasi anayetekeleza mradi huo Mohammed Builders Ltd. Kutokana na gharama na kasi ya utekelezaji kwa ujumla. Kamati inafahamu kuwa mhandisi huyu kuna miradi mingi amejenga kama vile Dodoma, (Soko la Ndugai) na Arusha. Kwa kuwa Kamati imetilia shaka mradi huu, na kwa kuwa Kamati inaitaka kufahamu kujua kwa kuwa ana historia ya kutokamilisha miradi anayopatiwa kwa wakati, kwa sababu mbalimbali na hivyo kuisababishia Serikali kuingia gharama zisizo za lazima. Kamati inashauri Serikali kufanya tathmini ya utendaji kazi wa mkandarasi huyu na kutoa mapendekezo yatakayofaa;
- (b)** Kamati inashauri kuwa Serikali iangalie upya ugawaji wa vizimba vya biashara katika soko hilo, kwa wafanyabiashara wamachinga;
- (c)** Serikali ipunguze utengaji wa huduma nyingine zisizo za wamachinga ili kuwapa nafasi wamachinga ambao soko lilijengwa kwa ajili yao;
- (d)** Serikali ifanye tathmini ya ujenzi wa Soko la Mjini Kati la Jijini Mwanza ili kuona kama thamani ya fedha imefikiwa wakati wa utekelezaji wa mradi huu;

- (e) Aidha, Kamati haijaridhishwa na utendaji kazi wa Mkandarasi anayetekeleza mradi huo, ambaye ni Mohammed Builders Ltd kutokana na soko hilo kujengwa kwa gharama kubwa na kasi ndogo ya ujenzi wa soko hilo. Kamati inaishauri Serikali kuuangalia upya mkataba iliyoingia na mkandarasi huyu; na
- (f) Kamati inaitaka TAMISEMI kuhakikisha kuwa Halmashauri zote nchini zinakatia Bima masoko yote likiwemo Soko la Mjini Kati Mwanza kwa ajili ya kuyakinga na majanga mbalimbali yakiowemo ya moto.

2.1.4 Ujenzi wa Mradi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Shinyanga

Mheshimiwa Spika, Mkoa wa Shinyanga ni miongoni mwa Mikoa 10 nchini inayotekeleza mradi wa ujenzi wa shule za sekondari za wasichana za Mkoa awamu ya kwanza chini ya Mradi wa kuboresha Elimu ya Sekondari (SEQUIP). Shule hii inajengwa katika Halmashauri ya Manispaa ya Shinyanga, Mtaa wa Butengwa uliopo katika Kata ya Ndembezi.

i. Faida ya mradi

Mheshimiwa Spika, mradi huu utakapokamilika utaongeza fursa ya upatikanaji wa elimu ya Sekondari kwa idadi kubwa ya watoto wa kike, kuweka mazingira salama ya elimu kwa wasichana na kuhakikisha wanafunzi wanapata elimu bora ya sekondari. Aidha, mradi huu utakapokamilika unatarajiwa kupokea wanafunzi wapatao 1,000 na zaidi, kuanzia kidato cha kwanza hadi kidato cha sita.

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha wa 2021/2022 Halmashauri ya Manispaa ya Shinyanga iliidhinishiwa na kupokea **Shilingi 3,000,000,000** kwa ajili ya ujenzi wa shule hii. Kiasi hiki cha fedha kilipokelewa tarehe 25 Januari, 2022 kwa ajili ya kuanza ujenzi huo kwa awamu ya kwanza. Mradi huu unatekelezwa kwa kupitia mfumo wa manunuzi wa *Force Account*. Mradi huu unatarajiwa kukamilika kwa **Shilingi 4,000,000,000**. Hadi kufikia sasa kiasi cha **Shilingi 3,000,000,000** kimepokelewa. Aidha, hadi tarehe 28, Februari 2023 kiasi cha fedha kilichotumika ni **Shilingi 2,934,197,806.09**.

Mheshimiwa Spika, Halmashauri imefanikiwa kukamilisha miundombinu ambayo itawezesha kupokea wanafunzi wa kidato cha tano wanaotarajiwa kuanza masomo Julai, 2023.

iii. Changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, Changamoto kadhaa zilizjitokeza wakati wa utekelezaji wa mradi huu kama ifuatavyo: -

- (a) Fedha za kutotosheleza kutokana na kupanda kwa gharama ya malighafi za ujenzi kinyume na makadirio yaliyowekwa mwanzo; na
- (b) Kusimama kwa ujenzi wa jengo la Bwalo kwa zaidi ya mwezi mmoja kutokana na mgogoro wa kimkataba kati ya Halmashauri na Fundi Mjenzi;

iv. Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Baada ya kuijadili taarifa ya mradi huu Kamati ilifanya uchambuzi na kubaini mambo kama ifuatavyo:-

a) Uzingatiaji wa Ramani za Ujenzi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa wakati wa ujenzi wa bwalo kulikuwa na kiasi kikubwa cha kutozingatia maelekezo ya Wizara kuhusu ramani ya ujenzi. Kamati ilibaini kuwa jengo la utawala linalojengwa lina ramani ya peke yake. Aidha, ramani ya ujenzi wa jengo la Bwalo inatofautiana na ile iliyoelekezwa na TAMISEMI.

b) Udhaifu wa Upembuzi Yakinifu

Mheshimiwa Spika, wakati wa utekelezaji wa mradi huu ilijitokeza changamoto ya ulazima wa kuchimba msingi mkubwa zaidi kutokana na aina ya udongo wa maeneo mradi unakofanyika. Aidha, kutokana na ramani ya ujenzi wa bwalo lililohitaji ujenzi wa msingi mkubwa mkandarasi alilazimika kuongeza kuchimba Kwenda chini kutumia saruji, nondo, kokoto na nguvukazi ambazo awali wakati wa upembuzi yakinifu haikuwa sehemu ya makadirio. Hali hii iliongeza gharama ya ujenzi wa mradi na kumfanya mkandarasi kuomba kuongezewa zaidi ya Shilingi milioni 60 ili kukamilisha jengo hilo.

c) Ramani ya choo kuwa eneo lisilo sahihi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa choo kilichojengwa katika shule hii kimejengwa eneo ambalo liko karibu kabisa na madarasa. Hali hii inaweza kusababisha, kama hapatakuwa na usafi wa kutosha,

kuleta hewa mbaya madarasani. Aidha, choo hicho kimejengwa katikati ya madarasa hivyo kitanyima faragha kwa watumiaji. Pia choo kimejengwa upande ambao upepo huvuma kuelekea madarasani na katika maabara.

d) Ukamilishaji wa Mradi kwa Wakati

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa Halmashauri imejitahidi sana katika kuukamilisha mradi huu kulingana na muda uliopangwa.

v. Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi huo wa taarifa ya mradi, Kamati inatoa maoni kama ifuatavyo:-

(a) Uzingatiaji wa ramani

Mheshimiwa Spika, baada ya kubaini kuwa ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Mkoa wa Shinyanga haukufuata ramani iliyopendekezwa, hasa ujenzi wa choo kuwa katikati ya madarasa Kamati inashauri kuwa wakati wa uchoraji wa ramani zote zinazopitishwa wakati wa ujenzi wa shule hizi kuwe na uwakilishi kutoka halmashauri;

(b) Kukwama kwa ujenzi wa bwalo

Serikali iongeze fedha kwa ajili ya umaliziaji wa jengo la bwalo ambalo limekwama kutokana na upungufu wa fedha.

(c) Kuanza kudahili wanafunzi

Kwa kuwa shule hii imeshakamilika kwa zaidi ya asilimia 70 Kamati inashauri Serikali kuanza udahili mwaka huu ili kuwe na matumizi bora ya thamani ya fedha iliyotumika katika ujenzi wa mradi huu.

2.1.5 Ujenzi wa Jengo la Utawala Tarime Vijijini (Mradi Na. 6389)

Mheshimiwa Spika, tarehe 15 Machi, 2023 Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ilitembelea na kukagua mradi wa Ujenzi wa Jengo la Makao Makuu ya Halmashauri ya Wilaya ya Tarime, ambao unatekelezwa katika Kata ya Nyamwaga, kwa lengo la kuboresha mazingira ya utoaji wa huduma kwa Wananchi wa Halmashauri ya Wilaya ya Tarime ambapo huduma zote zitaweza kutolewa katika eneo moja (*One stop centre*).

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, faida zinazotarajiwa kupatikana baada ya ukamilikaji wa mradi huu ni pamoja na uboreshaji mazingira ya utoaji huduma kwa Watumishi na pia kuhudumia Wananchi wa Halmashauri ya Wilaya ya Tarime katika sehemu moja (*One stop centre*).

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa thamani ya mradi huu ni **Shilingi 2,900,000,000**, na utekelezaji wake ulianza tarehe 10 Mei, 2021 baada ya kupokea fedha za awamu ya

kwanza **Shilingi 1,000,000,000** kutoka Serikali Kuu, ambapo mradi huu unatekelezwa kwa njia ya **Force Account** na Fundi Mjenzi ni SUMA JKT, chini ya usimamizi wa wataalamu kutoka Ofisi ya Mkurugenzi Mtendaji ambapo usanifu wa michoro na mahitaji ya vifaa vya ujenzi (*schedule of materials*) yameandaliwa na wataalam kutoka Ofisi ya Rais - TAMISEMI, Idara ya Miundombinu.

iii. Changamoto Zilizobainika Wakati wa Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, wakati wa ukaguzi wa mradi huu, Kamati ilibaini kuwepo kwa changamoto mbalimbali zikiwemo: -

- (a) Fundi Mjenzi (SUMA JKT) kuweka nguvu kazi ndogo (Mafundi na Vibarua);
- (b) Utekelezaji wa mradi kukumbwa na kufungwa kwa mfumo wa malipo ya Serikali wakati wa mwisho wa mwaka wa fedha na hivyo kusababisha manunuzi ya vifaa vya ujenzi kukwama na malipo ya fundi kutofanyika kwa wakati; na
- (c) Kuadimika na kupanda kwa gharama za vifaa vya ujenzi mfano saruji pindi vinapohitajika ukilinganisha na kipindi cha makadirio ya ujenzi wa jengo yalipoandaliwa.

iv. Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi wa taarifa ya mradi huu, Kamati inatoa maoni kama ifuatavyo: -

(a) Umailizaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa mradi huu ni muhimu sana kwa utoaji huduma kwa wananchi wa Tarime

Vijijini Kamati inashauri Serikali kusimamia ujenzi wa mradi huu na kuhakikisha kuwa unakwisha kwa haraka.

(b) Kumaliza Tofauti Iliyopo Kati ya Uongozi wa Halmashauri na Fundi Mjenzi

Mheshimiwa Spika, wakati wa uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa kumekuwa na mawasiliano dhaifu kati ya Fundi Mjenzi na uongozi wa Halmashauri. Aidha Kamati imebaini kuwa fedha zote kwa ajili ya mradi huu imeshatolewa, Kamati imeenda mbali zaidi na kubaini kuwa kuna mabishano na yasiyona tija kati ya uongozi wa Halmashauri na Fundi Mjenzi juu ya ujenzi wa mradi huu. Kamati inashauri Serikali kuingilia kati na kukaa na makundi haya mawili ili kumaliza changamoto ya mawasiliano iliyopo.

2.1.6 Mradi wa Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya ya Bariadi (Mradi Na. 5421)

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Hospitali ya Wilaya ya Bariadi ulianza kutekelezwa mnamo tarehe 12 Januari, 2019 katika Kijiji cha Sengerema Kata ya Dutwa Mkoani Simiyu kwa gharama ya **Shilingi 3,472,770,573.59**, ikiwa ni fedha kutoka Mfuko Mkuu. Mradi huu unajengwa kwa Mfumo wa **Force Account** chini ya usimamizi wa Kamati tano zilizoundwa ili kusimamia ujenzi huo, ambazo ni Kamati ya Usimamizi, Kamati ya Ujenzi, Kamati ya Manunuzi, Kamati ya Mapokezi na Kamati ya Utunzaji wa vifaa.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, faida kubwa itakayopatikana kutokana na mradi huu ni kuwapatia wananchi wa Bariadi huduma bora za afya zenye kukidhi viwango vilivyowekwa na Wizara ya Afya.

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya ya Bariadi, unatekelezwa kwa awamu sita (6) tofauti. Ambapo hadi kufikia kipindi cha ukaguzi wa Kamati, hali ya utekelezaji wa awamu hizo umefikia kati ya **asilimia 55** na **asilimia 100**. Aidha, baadhi ya majengo ya Hospitali hii kama vile jengo la utawala, jengo la wagonjwa wa nje, jengo la mionzi, jengo la maabara, jengo la kufulia, jengo la kuhifadha dawa na jengo la wazazi yameshakamilika na yameanza kutoa huduma kwa wananchi.

iii. Changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, miongoni mwa changamoto zilizobainiwa na Kamati katika utekelezaji wa mradi huu ni pamoja na: -

- (a) Ubovu wa barabara inayoelekea kwenye mradi;
- (b) Ukosefu wa mipaka ya uhakika katika eneo la mradi;
- (c) Kukosekana kwa wataalamu wa kutoa mafunzo ya kutumia vifaa tiba vilivyopokelewa hospitalini hapo kutoka Serikali Kuu. Miongoni mwa vifaa hivyo ni pamoja na vifaa tiba mbalimbali vifaa vya upasuaji, ambavyo ni mashine ya usingizi (Universal Anesthetic

Machine) 1, kitanda cha upasuaji (Operating Table) 1, taa ya upasuaji (Operating lamp) 1, mashine 2 za kutakasa vifaa tiba (Autoclave), na vifaa tiba vingine ambavyo ni mashine ya X-ray 1, Defibrilator 2, Crush cut Trolley 1, Patient Trolley 2 na Kompyuta ya kisasa 1 na mashine kubwa ya kukaushia nguo (Dry linen machine);

- (d) Upembuzi yakinifu (Feasibility Study) kutofanyika kwa umakini; na
- (e) Upungufu wa nyumba za watumishi.

iv. Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya kupokea na kuijadili taarifa ya mradi huu Kamati ilifanya uchambuzi na kubaini mambo kadhaa kama ifuatavyo: -

(a) Ukosefu wa mafunzo ya utumiaji wa vifaa vya matibabu na vitendanishi

Mheshimiwa Spika, Kamati katika uchambuzi wake ilibaini kuwa Serikali tayari imeshapeleka vifaa kama vile mashine za X-Ray na Ultrasound kwenye hospitali hiyo. Hata hivyo Kamati ilibaini kuwa pamoja na vifaa hivyo kupelekwa katika hospitali hii lakini havina wataalam wa kuvitumia. Kamati imebaini kuwa Wizara iliahidi kupeleka wataalam hao lakini bado hawajapelekwa.

(b) Kuwepo kwa mipaka iliyo wazi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa eneo kubwa la hospitali hii liko wazi na mipaka yake haijawekewa

vigingi. Hali hii inaweza kusababisha wananchi kuvamia eneo la hospitali kwa shughuli mbalimbali za kijamii.

v. Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kutokana na changamoto zilizobainiwa na Kamati wakati wa ukaguzi wa mradi huu, yafuatayo ni maoni ya Kamati: -

- (a) Halmashauri zinapotaka kuanza kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo wahakikishe kuwa katika maeneo ya mradi wanaweka mikakati Madhubuti ya kuweza kufikisha huduma muhimu na za msingi kwenye maeneo ya mradi ili kuuwezesha mradi kuweza kutekelezeka kwa urahisi ili uweze kuleta tija iliyokusudiwa na Serikali ya kutaka kusogeza huduma muhimu kwa wananchi wake;
- (b) Uongozi wa Halmashauri ya Bariadi ufanye utaratibu wa kubainisha mipaka ya hospitali ili kuepusha migogoro ambayo inaweza kujitokeza kwa siku za baadaye baina yao na wananchi wanaozunguka eneo la mradi;
- (c) TAMISEMI wanapopeleka vifaa vipya kwenye miradi ya maendeleo kama vile zahanati na hospitali, iweke utaratibu wa kutoa mafunzo juu ya matumizi ya vifaa hivyo kwa Watendaji wa hospitali zilizopatiwa vifaa, ili kutimiza lengo zuri la Serikali ya Awamu ya Sita, la kusogeza huduma za afya karibu na wanachi, badala ya kuviacha vikikaa muda mrefu bila kutumika;
- (d) upembuzi yakinifu uwe unafanyika wakati wa utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maendeleo ili kuiondolea Serikali hasara ya kufanya ukarabati wa mara kwa mara

kwa uharibifu unaoweza kutokea kwenye miradi hiyo;
na

- (e) Uongozi wa Halmashauri ya Wilaya ya Bariadi ufanye haraka utaratibu wa kujenga nyumba za watumishi katika eneo la mradi ili kuwapunguzia adha ya kusafiri umbali mrefu na kuongeza tija katika utendaji kazi wao.

2.1.7 Mradi wa Uboreshaji wa Kituo cha Afya Kambarage (Mradi Na. 5410).

Mheshimiwa Spika, Manispaa ya Shinyanga ilipokea kiasi cha **Shilingi 1,000,000,000.00** kwa ajili ya kujenga Hospitali mpya ya Manispaa. Hata hivyo, Manispaa ya Shinyanga ilipata kibali kutoka kwa Katibu Mkuu Ofisi ya Rais - TAMISEMI ili kubadilisha matumizi ya fedha za awali **Shilingi 500,000,000.00** kwenda kituo cha Afya Kambarage kwa ajili ya uboreshaji wa miundombinu. Hii ilitokana na Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Shinyanga inayotumika sasa kuwa katika mpango wa kukabidhiwa Manispaa ya Shinyanga na kuwa Hospitali ya Manispaa kutokana na Mkoa kujenga Hospitali ya Rufaa mpya eneo la Mwawaza.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, faida itakayopatikana kutokana na mradi huu ni kuboreka kwa utoaji wa huduma mbalimbali za afya katika Kata ya Kambarage na wakazi wa maeneo ya Halmashauri ya Manispaa wanaozunguka kata hii, ambapo huduma za uchunguzi, wagonjwa wa nje na wagonjwa watakaolazwa zitaboreka zaidi.

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia tarehe 10 Machi, 2023 ujenzi huu ulikuwa umegharimu kiasi cha **Shilingi 405,043,814** ikiwa ni malipo ya mafundi na ununuzi ya vifaa mbalimbali vya ujenzi, ambapo mchango wa wananchi wa Kata ya Kambarage katika mradi huu inakadiriwa kuwa **Shilingi. 400,000,000.00**.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Kamati imeridhishwa na utendaji mzuri wa Halmashauri katika suala zima la usimamizi wa ujenzi wa hospitali hii. Aidha, Kamati imeridhishwa na kazi nzuri iliyofanywa na fundi mjenzi hasa katika sehemu ya umaliziaji (*finishing*).

2.1.8 Mradi wa Ujenzi wa Soko la Halmashauri ya Shinyanga (Machinga) (Mradi Na. 4946)

Mheshimiwa Spika, Mradi wa ujenzi wa Soko la Halmashauri ya Shinyanga, ambalo ni soko la Mitumba lililopo katika Kata ya Ngokolo Manispaa ya Shinyanga ulianza kutekelezwa tarehe 01 Novemba, 2022 na ulitarajiwa kukamilika ifikapo tarehe 30 Machi, 2023. Mradi huu utagharimu kiasi cha **Shilingi 480,000,000.00** kutoka mapato ya ndani. Mpaka kipindi cha ukaguzi wa Kamati, fedha kiasi cha **Shilingi 376,770,000.00** kilikuwa kimeshatumika, na hatua ya utekelezaji iliyofikiwa ni asilimia 90.

Mheshimiwa Spika, ujenzi wa mabanda katika soko hili, umezingatia mahitaji ya Watu Wenye Mahitaji Maalum ambapo njia za watu wenye ulemavu (*ramps*) zimejengwa ili

kuwasaidia watu wenye mahitaji maalum kupata huduma kwa urahisi.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, lengo la mradi huu ni kuboresha mazingira ya wafanyabiashara wa mitumba na kuiwezesha Halmashauri ya Manispaa ya Shinyanga kukusanya mapato makubwa kwani wafanyabiashara wa mitumba watafanya biashara katika eneo moja linalotambulika hivyo kuwezesha kurahisisha ukusanyaji wa mapato na kupendeyesha mji. Aidha, Wafanyabiashara wadogo 200 watapata vizimba vya kuuzia bihashara zao kwa wakati mmoja.

2.1.9 Mradi wa Ujenzi Mabanda 106 ya Biashara katika Soko Kuu la Manispaa ya Shinyanga (Mradi Na. 4946)

Mheshimiwa Spika, Mradi wa ujenzi wa vyumba 106 vya Wafanyabiashara katika Soko Kuu Kata ya Mjini Manispaa ya Shinyanga ulianza kutekelezwa tarehe 01 Oktoba, 2022 na unatarajiwa kukamilika ifikapo tarehe 30 Juni, 2023. Mradi huu unatarajiwa kuhudumia Wafanyabiashara 106 na unatekelezwa kwa kutumia fedha za mapato ya ndani, ambapo mpaka kukamilika mradi huu, umekadiriwa kutumia jumla ya **Shilingi 1,840,000,000.00** zinazotokana na mapato ya ndani.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, baada ya kukamilika mradi huu utaboresha mazingira ya wafanyabiashara waliokuwa wanafanya biashara zao katika vyumba ambavyo vimechakaa na havikuwa na muonekano mzuri wa

kimazingira kuendana na mazingira ya nje ya soko. Mradi huu pia utaiwezesha Halmashauri ya Manispaa ya Shinyanga kukusanya mapato kwa urahisi, kupendeyesha mji pamoja na kuongeza wigo wa makusanyo ya mapato ya ndani ya Halmashauri.

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha ukaguzi wa Kamati, mradi huu ambao unatekelezwa na mafundi wazawa, ulikuwa umefikia **asilimia 48**, na hatua ya ujenzi iliyokuwa inaendelea ilikuwa ni kufunga nondo za sakafu ya ghorofa ya kwanza na kusimika nguzo wima na nguzo mlalo za varanda. Aidha, ujenzi wa vyumba hivi umezingatia mahitaji ya watu wenye mahitaji maalum ambapo njia za watu wenye ulemavu (*ramps*) zitajengwa ili kuwasaidia kupata huduma kwa urahisi.

2.1.10 Mradi wa Ujenzi wa Hospitali ya Wilaya Ikungi (Mradi Na. 5401)

Mheshimiwa Spika, ujenzi wa Hospitali ya Wilaya ya Ikungi iliyopo mkoani Singida umeanza kutekelezwa mwezi Juni, 2020 kwa fedha kutoka Serikali Kuu. Mradi huu unatekelezwa kwa kutumia utaratibu wa *force account*. Mradi huu unatekelezwa katika Kijiji cha Mahambe kilichopo katika Kata ya Unyahati kwenye eneo lenye ukubwa wa ekari 30.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, Mradi huu utakapokamilika unatarajiwa kutoa huduma bora za afya kwa Wananchi wa Halmashauri

ya Wilaya ya Ikungi wapatao 411,262 na wananchi wengine wote watakaofika kupata huduma katika hospitali hii.

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, mradi huu unatakelezwa kwa awamu nne kulingana na mapokezi ya fedha kutoka Serikali Kuu, ambapo mpaka sasa fedha zilizokwishakupokelewa ni **Shilingi 3,140,000,000** na mchango wa Halmashauri ni **Shilingi 14,104,000**. Aidha, majengo ya hospitali hiyo yamefikia hatua mbalimbai za umaliziaji, na baadhi ya majengo yameshaanza kutumika.

iii. Changamoto Zilizojitokeza Wakati wa Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, changamoto kubwa inayokabili utekelezaji wa mradi huu ni kutokamilika kwa wakati majengo tisa ya OPD, maabara, chumba cha famasi, utawala, mionzi, chumba cha kufulia, wodi ya wazazi na kichomea taka na njia za wagonjwa (walkways) kunakotokana na fedha kiasi cha **Shilingi 325,193,815** zilizovuka mwaka wa fedha 2019/2020 kuchukuliwa na Wizara ya Fedha na Mipango. Aidha, pamoja na juhudi kubwa inayofanywa na Halmashauri ya Wilaya ya Ikungi kuomba kurejeshewa fedha hizo, lakini mpaka sasa bado hazijarejeshwa.

iv. Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya kupokea taarifa ya mradi huu Kamati ilibaini kuwa mradi wa ujenzi wa hospitali hii umefikiwa kwa kiwango kilichotakiwa. Aidha, Kamati

inaipongeza sana Serikali na Halmashauri ya Wilaya ya Ikungi kwa ushirikiano kati ya idara za Serikali kama vile *TARURA*, *TANESCO* na Mamlaka ya Maji safi na Maji Taka Ikungu ambao wamewezesha kufikisha huduma za umeme, barabara na maji vilivyorahisisha ujenzi wa mradi huu. Vilevile Kamati inaipongeza halmashauri kwa kujumuisha upandaji wa miti katika maeneo ya hospitali hii sambamba na ujenzi wa mradi huu.

v. Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, maoni na ushauri wa Kamati katika utekelezaji wa mradi huu ni kama ifuatavyo: -

- (a) Hazina wawe wanatoa fedha za utekelezaji wa miradi kwa wakati mwafaka na si kusubiria mwaka wa fedha unapokaribia kwisha, hali inayozipelekea Halmashauri kushindwa kumalizia matumizi ya fedha hizo na hivyo kukwamisha utekelezaji wa mradi uliolengwa;
- (b) Kamati inaendelea kutoa rai kwa Halmashauri zote nchini kuhakikisha kuwa wanapotaka kuanzisha utekelezaji wa miradi mbalimbali ya ujenzi katika Halmashauri zao wahakikishe kuwa wanaweka mikakati madhubuti ya kuweza kufikisha huduma muhimu na za msingi kwenye maeneo ya miradi kama vile maji, umeme na barabara zinazopitika wakati wote, ili kuuwezesha mradi kutekelezeka kiurahisi;
- (c) Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa waweke utaratibu mzuri wa kutoa mafunzo kwa wakati juu ya utumiaji wa vifaa tiba na vitendanishi

vinavyopelekwa kwenye hospitali mbalimbali nchini, ili lengo lililokusudiwa liweze kutimia kwa wakati; na

(d) Uongozi wa Halmashauri kuongeza idadi ya miti inayotakiwa kupandwa ili kuboresha mazingira ya eneo la mradi unapotekelezwa.

2.1.11 Mradi wa Ujenzi wa Shule ya Wasichana ya Mkoa wa Singida (Mradi Na. 4390)

Mheshimiwa Spika, Shule ya Wasichana ya Mkoa wa Singida inajengwa katika Wilaya ya Manyoni, Halmashauri ya Manyoni, Tarafa ya Kilimatinde, Kata ya Solya na Kijiji cha Solya. Shule hii inajengwa kwenye eneo lenye ukubwa wa ekari 87, ambalo limetolewa na kijiji kwa kushirikiana na wananchi wenye ardhi katika eneo hilo. Ujenzi wa shule hii ulianza rasmi baada ya Halmashauri ya Wilaya ya Manyoni kupokea awamu ya kwanza fedha kiasi cha **Shilingi 3,000,000,000.00**. Mradi huu unatekelezwa kwa kutumia mfumo wa “*Force Account*” ambapo inazingatia miongozo kutoka Ofisi ya Rais – TAMISEMI inayojumuisha michoro, mpango wa manunuzi ya vifaa na mpangilio.

i. Faida ya Mradi

Mheshimiwa Spika, Kukamilika kwa mradi huu kutawezesha Watoto wa Kike hasa walio maeneo ya vijijini kupata sehemu nzuri ya kusomea na hivyo kutekeleza adhima ya Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya kumkomboa mtoto wa kike kwa kumpatia elimu bora.

Aidha, watoto wa kike watapata mazingira bora ya kusomea.

ii. Hali ya Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia tarehe 16 Machi, 2023 ujenzi wa majengo wa shule hii ulifikia **asilimia 80**. Hata hivyo kazi nyingi zilizobaki ni kwenye jengo la Bwalo ambalo kazi zinazoendelea ni pamoja na ujenzi wa ukuta na ufungaji wa mbao za sahani kwa ajili ya lenta ya kwanza.

iii. Changamoto Zilizojitokeza Wakati wa Utekelezaji wa Mradi

Mheshimiwa Spika, pamoja na hatua nzuri iliyofikiwa kwenye utekelezaji wa mradi huu, pia zipo changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa mradi huu kama ifuatavyo: -

- (a) Kutokana na Wilaya ya Manyoni kuwa katika bonde la ufa, tahadhari kubwa imechukuliwa wakati wa ujenzi kwa kuongeza baadhi ya nguzo pamoja kujenga kuta zuio (*retaining wall*) ili kuimarisha majengo, hivyo kuongeza gharama za ujenzi;
- (b) Baadhi ya kazi kutokuwepo katika mpango wa manunuzi (*schedule of materials*) ikiwemo gharama za uunganishaji wa umeme kutoka katika chanzo, usafishaji wa eneo, na gharama za maji ya kujengea;
- (c) Kuongezeka kwa idadi ya bati, kofia, moramu (vifusi), tofali na mbao, kutoendana na uhitaji halisi wa michoro ya majengo; na

- (d) Uelewa mdogo wa matumizi ya mfumo wa *force account* miongoni mwa wahusika wakuu katika Halmashauri uliosababisha ujenzi kuchukua muda mrefu kuanza kutekelezwa kutokana na kukosekana kwa maelekezo sahihi.

iv. Maoni na Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya ukaguzi wa mradi huu, Kamati inaishauti Ofisi ya Rais-TAMISEMI wahakikishe kuwa upembuzi yakinifu unafanyika kwa uhakika ili kuweza kuondoa tofauti (*variation*) ya bei za vifaa vya ujenzi na fedha ambao unaweza kutokea na hivyo kusababisha mradi kuchelewa kukamilika au kujengwa kwa kulipua ili mradi ukamilike na hivyo kuipa hasara Serikali.

2.2 MAONI YA JUMLA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MIRADI YA MAENDELEO KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, kutokana na ziara za ukaguzi wa miradi ya maendeleo katika mikoa ya Mwanza, Mara, Simiyu, Shinyanga na Singida, Kamati iliweza kubaini mambo mbalimbali na ingependa kutoa maoni na ushauri wa ujumla kama ifuatavyo: -

- i. Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa wahakikishe Halmashauri zote zinatumia ramani na miongozo iliyotolewa katika ujenzi wa miundombinu ya vituo vya afya na shule za sekondari;
- ii. Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa wahakikishe kunakuwa na uwiano wa kiasi cha fedha

kilichotolewa na ubora wa kazi iliyofanyika katika ujenzi wa vituo vya afya na shule za sekondari;

- iii. Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa wahakikishe wahakikishe upembuzi yakinifu (*feasibility study*) wa miradi mbalimbali ya maendeleo unafanyika kwa kina ili kuweza kuondoa changamoto za tofauti (*variation*) ya gharama zinazotumika katika majengo hayo hali inayoathiri utekelezaji na hivyo kuongeza gharama kutokana na kuongeza kazi;
- iv. Serikali iweke utaratibu wa kusimamia na kufuatilia kwa ukaribu utekelezaji wa miradi iliyotengewa fedha ili kuepusha ubadhilifu na hivyo kuwezesha kupatikana kwa thamani ya fedha (*value for money*); na
- v. Linapokuja suala zima la utekelezaji wa miradi ya maendeleo katika Halmashauri, Kamati inashauri kuwa pawepo na ushirikishwaji wa karibu kati ya Idara na vitengo vya Serikali ndani ya halmashauri ili kuwezesha utekelezaji wa miradi kufanyika bila ya kuwa na mikwamo.

SEHEMU YA TATU

3.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA BAJETI NA UZINGATIAJI WA MAONI YA KAMATI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Baada ya Wizara pamoja na Sekretarieti za mikoa kuwasilisha Bajeti zao kwa mafungu 28 Kuanzia tarehe 20 hadi 29 Machi, 2023, Kamati ilipata wasaa wa kuichambua na kuijadili, lakini pia Kamati ilitoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo mbalimbali kwa lengo la kuboresha utendaji kazi wa Wizara.

3.1 UTEKELEZAJI WA MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KWA MWAKA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Katika Taarifa ya Kamati iliyowasilishwa Bungeni kuhusu Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, Kamati ilitoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo Nane (8). Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, kwa kiasi kikubwa Serikali imetekeleza Maoni na Ushauri wa Kamati. **Kamati inaipongeza Serikali kwa kufanyia kazi Maoni na Ushauri.** Aidha, kwa maeneo ambayo bado hayajatekelezwa kikamilifu Kamati itaendelea kuyasisitiza katika Taarifa hii likiwemo suala la bakaa.

3.2 UCHAMBUZI WA UKUSANYAJI WA MADUHULI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia **Fungu 56** (Makao Makuu ya Wizara), Fungu 02 (Tume ya Utumishi wa Walimu) na Mafungu 26 kutoka Sekretarieti za Mikoa katika mwaka wa fedha 2022/2023 ilikadiria kukusanya maduhuli ya **Shilingi**

1,071,730,886,415.50. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 4,341,953,000.00** sawa na **asilimia 0.4** zilikadiriwa kukusanywa kutoka Shirika la Elimu Kibaha, **Shilingi 10,986,269,522.00** sawa na **asilimia 1.02** kutoka Wakala wa Mabasi Yaendayo Haraka Dar es Salaam, **Shilingi 9,757,074,400.00** sawa na **asilimia 0.9** kutoka Chuo cha Serikali za Mitaa, **Shilingi 3,663,155,634.00** sawa na **asilimia 0.34**, kutoka Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa, **Shilingi 30,447,063,547.50** sawa na **asilimia 2.84** kutoka Wakala wa Barabara za Mijini na Vijijini, **Shilingi 249,281,312.00** sawa na **asilimia 0.023** Kutoka Makao Makuu ya Mikoa na **Shilingi 1,012,286,089,000.00** sawa na **asilimia 94.45** kutoka Halmashauri zote nchini. Jedwali Na 1 linaeleza zaidi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa, hadi Mwezi Februari 2023, jumla ya **Shilingi 647,886,031,554.41** sawa na **asilimia 60.45** ya lengo zilikusanywa. Kati ya fedha hizo **Shilingi 3,867,429,435.00** sawa na **asilimia 0.59** zilikusanywa kutoka Shirika la Elimu Kibaha, **Shilingi 7,324,179,681.33** sawa na **asilimia 0.68** kutoka Wakala wa Mabasi yaendayo Kasi (BRT), **Shilingi 3,867,429,435.00** sawa na **asilimia 3.61** kutoka Chuo cha Serikali za Mitaa, **Shilingi 1,261,101,972.95** sawa na **asilimia 0.19** kutoka Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa, **Shilingi 10,675,082,691.87** sawa na **asilimia 1.65** kutoka Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini, **Shilingi 39,904,100.00** sawa na **asilimia 0.006** kutoka Shirika la Masoko ya Kariakoo, **Shilingi 92,266,789.00** sawa na **asilimia 0.014** kutoka Makao Makuu ya Mikoa na **Shilingi 625,319,158,432.00** sawa na

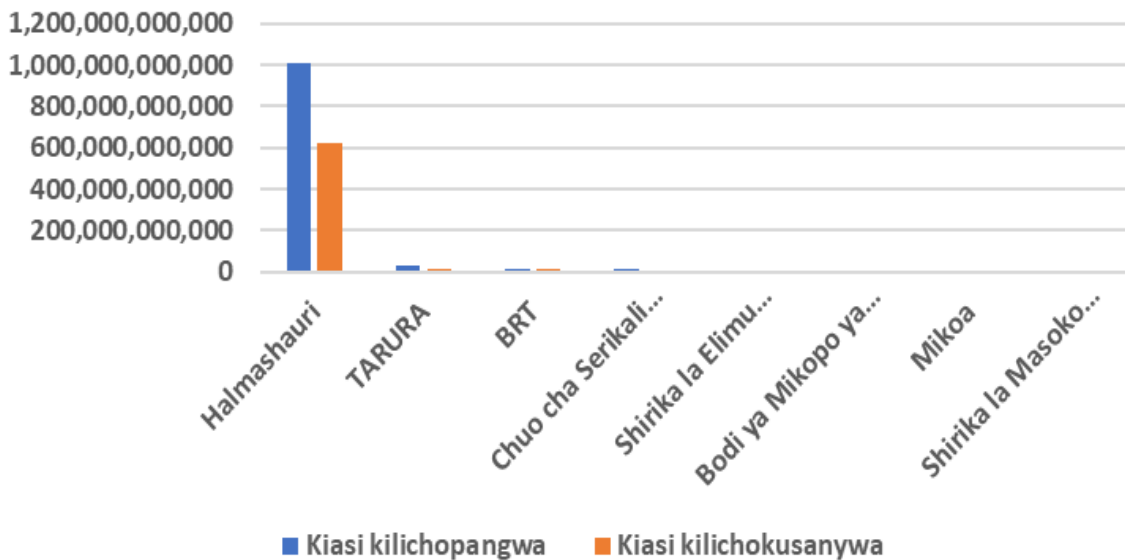
asilimia 96.5 kutoka halmashauri. **Kielelezo Na. 2** linatoa mchanganuo zaidi.

Kielelezo Na. 1: Hali ya ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka 2022/2023

N a.	Taasisi	Makisio	Kiasi Kilichokusanywa	Kiasi kilichobaki	Asilimia ya makusanyo
1.	Shirika la Elimu Kibaha	4,341,953,000	3,867,429,435	474,523,565	89.07
2.	Wakala wa Mabasi Yaendayo Haraka Dar (BRT)	10,986,269,522	10,675,082,691.87	311,186,830.13	97.16
3.	Chuo cha Serikali Mitaa	9,757,074,400	3,867,429,435.00	5,889,644,965	39.6
4.	Bodi ya Mikopo ya Serikali Mitaa	3,663,155,634	1,261,101,972.95	2,402,053,661.05	34.4
5.	Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini	30,447,063,547.50	10,675,082,691.87	19,771,980,855.63	35.06
6.	Makao Makuu ya Mikoa	249,281,312.00	92,266,789.00	157,014,523	37.01
7.	Shirika la Masoko ya Kariakoo	0	39,904,100.00	0	N/A
8.	Halmashauri za Wilaya	1,012,286,089,000	625,319,158,432	386,966,930,568	61.7

Chanzo: Randama ya Wizara na usanifu wa Kamati

Uwiano wa Makadirio na Makusanyo ya Maduhuli kwa Mwaka 2022/2023

Chanzo: *Randama ya Wizara na Usanifu wa Kamati*

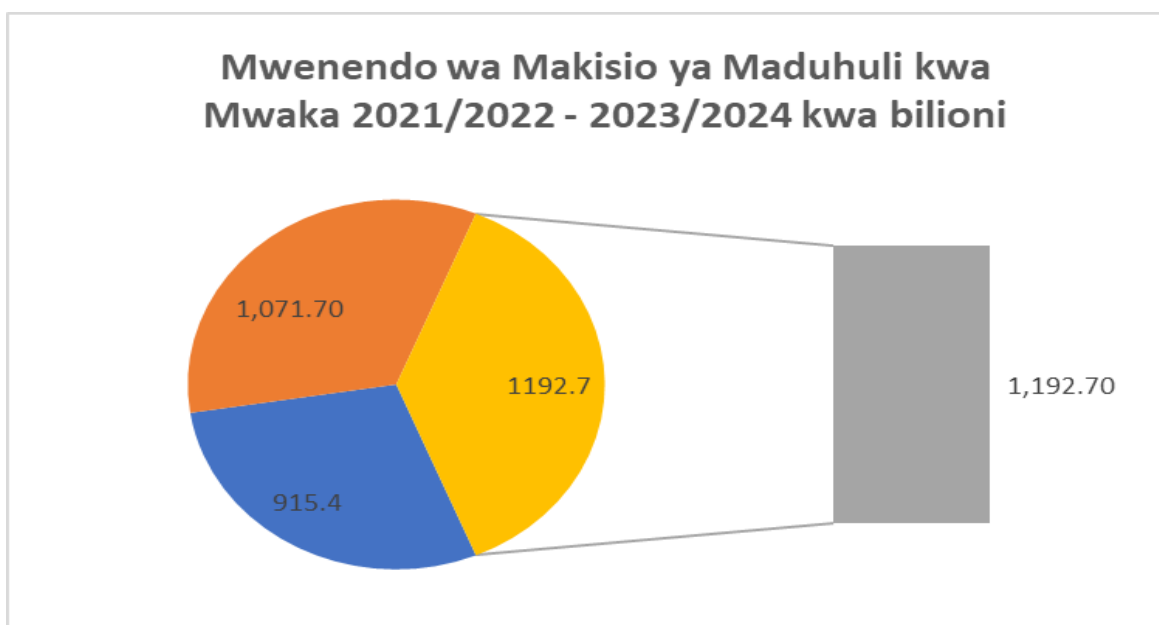
Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya uchambuzi na kubaini kuwa, makusanyo makubwa ambayo ni **asilimia 96.5** ya makusanyo yote ya maduhuli yaliyokusanywa hadi Februari, 2023 ni kutoka katika halmashauri. Aidha Shirika la Masoko ya Kariakoo lilikusanya kwa asilimia 0.006, kiasi ambacho hakikukisiwa katika makisio ya makusanyo ya maduhuli ya mwaka 2022/2023. Kamati inazipongeza sana halmashauri kwa makusanyo hayo. Hata hivyo, Wizara pamoja na taasisi zake na Sekretarieti za Mikoa hazikuweza kufikia kiwango cha asilimia 66.6 cha lengo lililopaswa kukusanywa hadi hadi kufikia Februari, 2023. **Kamati Kamati inazipongeza sana Shirika la Elimu Kibaha na Wakala wa Mabasi yaendayo Kasi Dar es Salaam (BRT) kwa kuvuka lengo la asilimia 66.6 lililopangwa kufikiwa hadi Februari, 2023.** Aidha, Kamati inaishauri Wizara na taasisi zake pamoja na Mikoa ambao

hawakufikia lengo la asilimia 66.6 hadi Februari, 2023 kuweka mikakati itakayoweza ukusanyaji wa maduhuli kufikiwa kiwango kilichoidhinishwa na Bunge kwa mwaka 2022/2023.

Mheshimiwa Spika, aidha, Wakala wa Mabasi Yaendayo Haraka Dar es Salaam (BRT) wamekusanya kiasi kikubwa cha maoteo ambapo hadi Februari, 2023 Wakala huyo alikusanya kwa **asilimia 97.16. Kamati inawapongeza sana BRT kwa ukusanyaji huu. Kamati inaishauri Wizara kuona namna ya kuongeza maduhuli katika wakala huyu kwa kuwa inaonekana kuwa ilitengewa maoteo kiadi kidogo kuliko uwezo wao halisi wa ukusanyaji.**

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake pia Kamati ilibaini kuwa kuna ongezeko la utengaji wa makisio ya makusanyo ya maduhuli kutoka **Shilingi 915,391,298,564.50** zilizotengwa mwaka 2021/2022 hadi **Shilingi 1,071,730,886,415.50. kwa mwaka 2022/2023**, sawa na ongezeko la **Shilingi 156,339,586,851.00** sawa na **asilimia 17.07**, Aidha, makisio ya maduhuli yameongezeka kutoka **Shilingi 1,071,730,886,415.50** mwaka 2022/2023 na kufikia **Shilingi 1,192,721,936,870.00**, sawa na **Ongezeko la Shilingi 120,991,050,454.50** ongezeko ambalo ni sawa na **asilimia 11.3**. Kama inavyoonekana katika **Kielelezo Na. 3**.

Kielelezo Na. 3

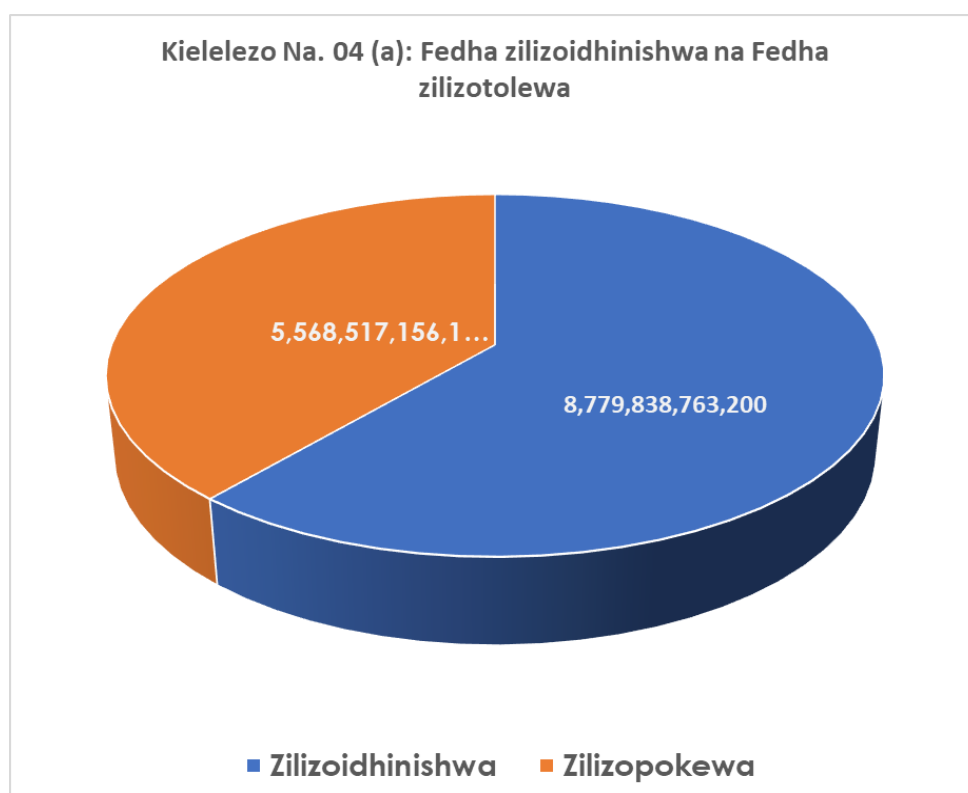

Chanzo: *Randama ya Wizara (Machi, 2023) na usanifu wa Kamati*

3.3 UPATIKANAJI WA FEDHA KWA MWAKA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, katika Bajeti ya mwaka 2022/2023 iliyopitishwa na Bunge lako Tukufu Juni, 2022 Wizara kupitia **Fungu 56, Fungu 02 pamoja na mafungu yote 26 ya mikoa** iliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 8,779,838,763,200.00**. Kati ya fedha hizo **Shilingi 5,511,846,193,000.00** sawa na **asilimia 62.8** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 3,267,992,570,200.00** sawa na **asilimia 37.2** ni kwa ajili ya matumizi ya maendeleo. Aidha, kati ya **Shilingi 5,511,846,193,000.00** za matumizi ya Kawaida **Shilingi 4,626,253,868,000.00** sawa na **asilimia 83.94** ni kwa ajili ya mishahara na **Shilingi 885,592,325,000.00 asilimia 16;06** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo.

Aidha, Hadi Mwezi Februari, 2023 Wizara pamoja na taasisi zake na Mikoa zilipokea jumla ya Shilingi **5,568,517,156,164.01** sawa na **asilimia 63.42** ya fedha zilizoidhinishwa. Kati ya fedha hizo, Shilingi **3,592,082,222,469.14** sawa na **asilimia 64.5** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 1,976,434,933,694.87** sawa na **asilimia 35.5** ni kwa ajili ya matumizi ya maendeleo. Kati ya **Shilingi 3,592,082,222,469.14** zilizoidhinishwa kwa ajili ya matumizi ya kawaida zinajumuisha mishahara na matumizi mengineyo (OC), ambapo **Shilingi 2,947,663,630,558.63** sawa na **asilimia 82.1** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 644,418,591,910.51** sawa na **asilimia 17.9** ni kwa ajili ya mtumizi mengineyo (OC), kama inavyoonekana katika kielelezo Na. 04.

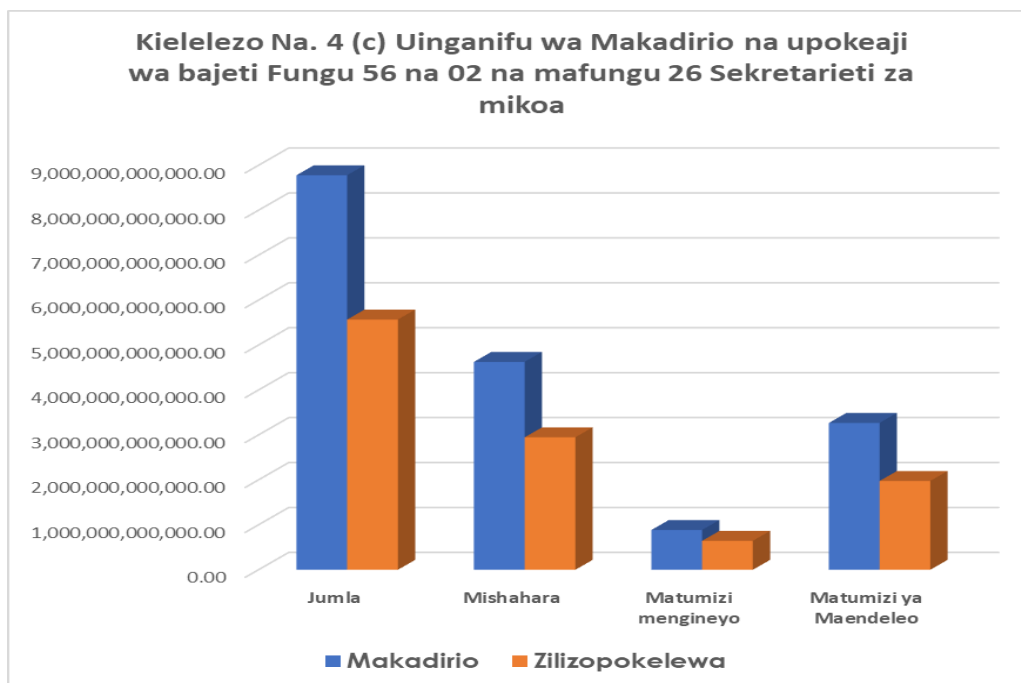

Chanzo: Randama ya Wizara (Machi, 2023) na

usanifu wa Kamati.

Chanzo: Randama ya Wizara (Fungu 56) na Usanifu wa Kamati (Machi, 2023)

Chanzo: Randama ya Wizara (Machi, 2023) (Fungu 56) na Usanifu wa Kamati

3.4 UCHAMBUZI WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa upokeaji wa jumla wa fedha ulifikia **asilimia 63.42** ambapo, fedha za matumizi ya kawaida zilipokelewa kwa **asilimia 64.5**; na fedha kwa ajili ya matumizi ya maendeleo imepokelewa kwa **asilimia 35** ya fedha zote zilizopokelewa. Aidha, fedha kwa ajili ya matumizi ya mishahara zilipokelewa kwa **asilimia 53** na fedha kwa ajili ya matumizi mengineyo zilipokelewa kwa **asilimia 12**.

Mheshimiwa Spika, kamati ilitaka kujua Kiasi cha **asilimia 35.7** kilichopokelewa hadi Februari, 2022 kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo kimefikisha asilimia ngapi ya utekelezaji wa miradi hiyo ya maendeleo. Kamati pia ilihoji ili kufahamu ikiwa kiasi kilichobaki kikitolewa kitaweza kamilisha utekelezaji wa miradi hiyo kwa kipindi kichobakia ili kumaliza mwaka wa fedha. Kamati ilijulishwa kuwa utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo ya Wizara na taasisi zake pamoja na Sekretarieti za Mikoa ipo katika hatua mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, iwapo Wizara (pamoja na Sekretarieti za Mikoa) itapokea fedha kwa mujibu wa mpango kazi wa utekelezaji, malengo ya utekelezaji wa kila mradi yatafikiwa kwa kipindi kilichobaki. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa hadi kufikia Februari, 2023 Wizara na Sekretarieti za Mikoa, ilitakiwa kuwa imepokea **asilimia 66.6** ya fedha za matumizi ya kawaida. Hata hivyo, Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **asilimia 64.5** tu. Kamati inaona kuwa kiwango hiki cha upokeaji wa fedha hakiwiani na wastani uliotarajiwa

kutolewa kwa Wizara. Kamati inasisitiza fedha hasa za miradi ya maendeleo zitolewe kwa wakati ili miradi iliyopangwa kutekelezwa ikamilike kwa wakati.

SEHEMU YA NNE

4.0 UCHAMBUZI WA MPANGO WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa Mpango wa utekelezaji wa majukumu, mapato na matumizi ya kawaida pamoja na ile ya kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo ya Wizara katika mwaka wa fedha 2023/2024 imepangwa kwa kuzingatia mambo mbalimbali kama vile **Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025)**, Sera mbalimbali kama vile **Sera ya Elimu ya Mwaka 2014**, **Sera ya Afya ya Mwaka 2007**, **Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano**, **Malengo ya Maendeleo Endelevu**, na **Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2020** kama yalivyofafanuliwa na Mheshimiwa Waziri.

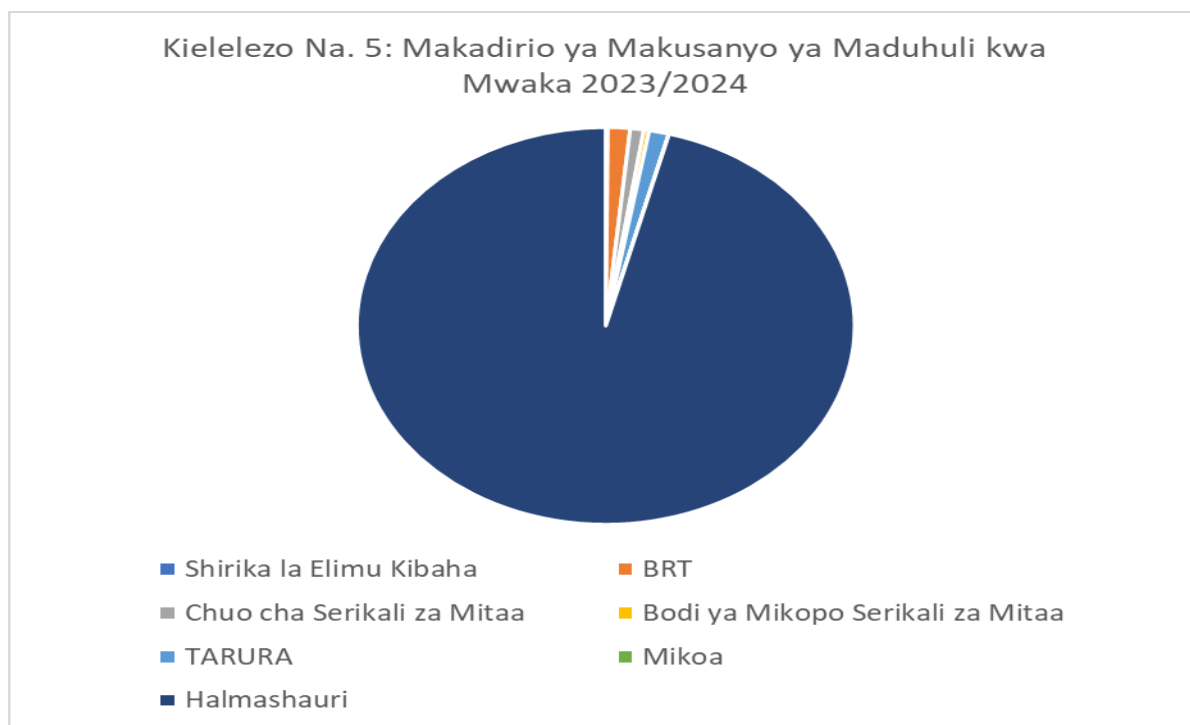
Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya uchambuzi wa mchanganuo wa shughuli hizo za Wizara kwa mwaka wa fedha 2023/2024 kama ifuatavyo:-

4.1 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA UKUSANYAJI WA MADUHILI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

Mheshimiwa Spika, Makadirio ya makusanyo ya maduhuli ya Wizara na taasisi zake (**Fungu 56**, **Fungu 02** pamoja na

mafungu 26 ya Mikoa) katika mwaka wa fedha 2023/2024 ni jumla ya **Shilingi 1,192,721,936,870.00** Kati ya fedha hizo **Shilingi 1,634,835,000** sawa na **asilimia 0.14** zinakadiriwa kukusanywa kutoka Shirika la Elimu Kibaha, **Shilingi 17,172,749,540.00** sawa na **asilimia 1.4** kutoka Wakala wa Mabasi Yaendayo Kasi Dar es Salaam (BRT), **Shilingi 10,437,966,865** sawa na **asilimia 0.9** kutoka Chuo cha Serikali za Mitaa, **Shilingi 4,131,215,065.00** sawa na **asilimia 0.35** kutoka Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa, **Shilingi 15,200,000,000.00** sawa na **asilimia 1.3** kutoka wakala wa barabara za Vijijini na Mijini (TARURA), **Shilingi 261,890,400.00** sawa na **asilimia 0.02** kutoka Makao Makuu ya Mikoa na **Shilingi 1,143,883,280,000** sawa na **asilimia 95.9** kutoka Halmashauri za Wilaya kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Na. 5**

Chanzo: *Randama ya Wizara (Machi, 2023) (Fungu 56) na Usanifu wa Kamati.*

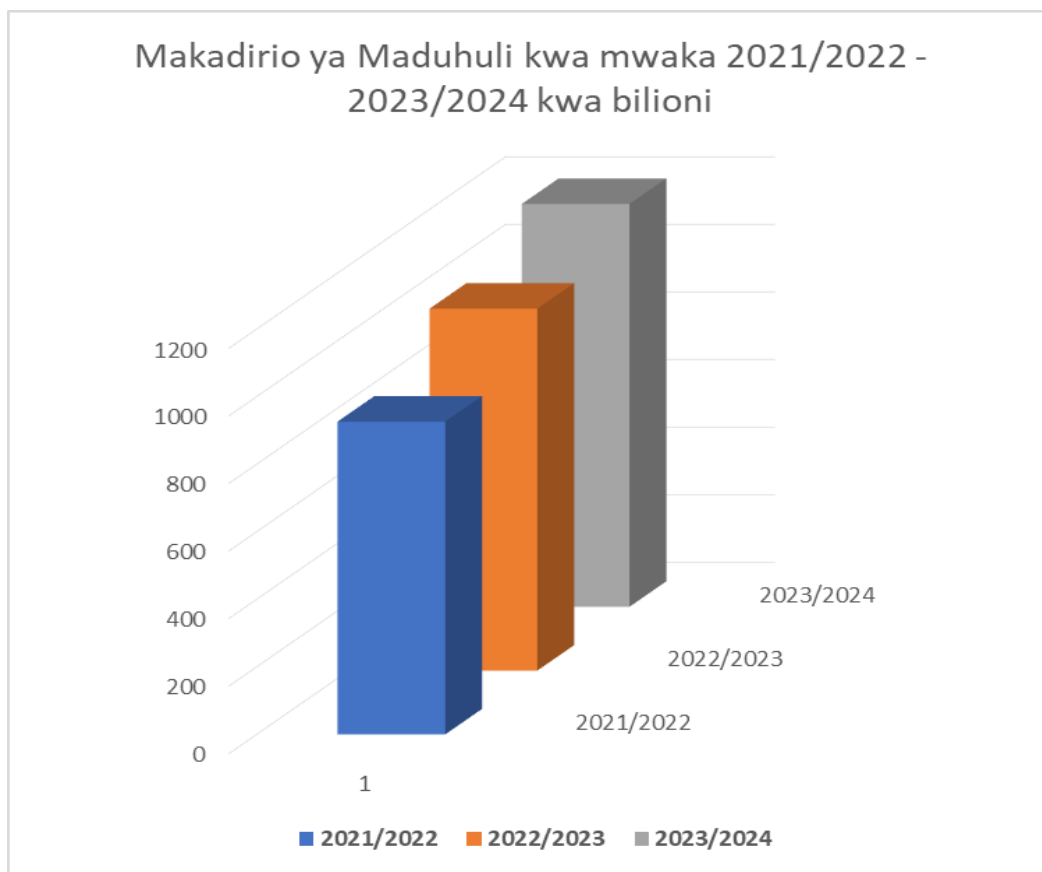
Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kuna ongezeko la utengaji wa maduhuli kutoka Shilingi **1,071,730,886,415.50** mwaka 2022/2023 hadi Shilingi **1,192,721,936,870.00** mwaka 2023/2024. Hili ni ongezeko la Shilingi **120,991,050,454.50**, sawa na **asilimia 11.3**. Kamati inaipongeza sana Wizara kwa ongezeko hili. Aidha, Kamati ilibaini kuwa kumekuwa na ongezeko la makadirio ya maduhuli kuanzia mwaka 2021/2022, 2022/2023 na 2023/2024 kama inavyoonekana katika **Kielelezo Na. 6 (a) hadi (c)**. Kamati inaipongeza sana Serikali kwa kuendelea kubuni vyanzo mbalimbali vya mapato vinavyoonesha kukua kwa sekta mbalimbali za kijamii na hivyo kuleta maendeleo endelevu kwa wananchi. Kamati inaishauri Wizara kuendelea kuwa wabunifu wa vyanzo mbalimbali ili kuiwezesha Serikali kutekeleza malengo yake kwa ufanisi mkubwa.

Kielelezo Na. 6 (a): *Mwenendo wa Makadirio ya Maduhuli ya Wizara na Taasisi zake kuanzia mwaka 2021/2022 hadi 2023/2024*

Na.	MWAKA	KIASI	ONGEZEKO	ASILIMIA
1.	2021/2022	926,035,543,846.46		
2.	2022/2023	1,071,730,886,415.50	145,695,342,569.04	17.7
3.	2023/2024	1,192,721,936,870.00	120,991,050,454.50	11.3

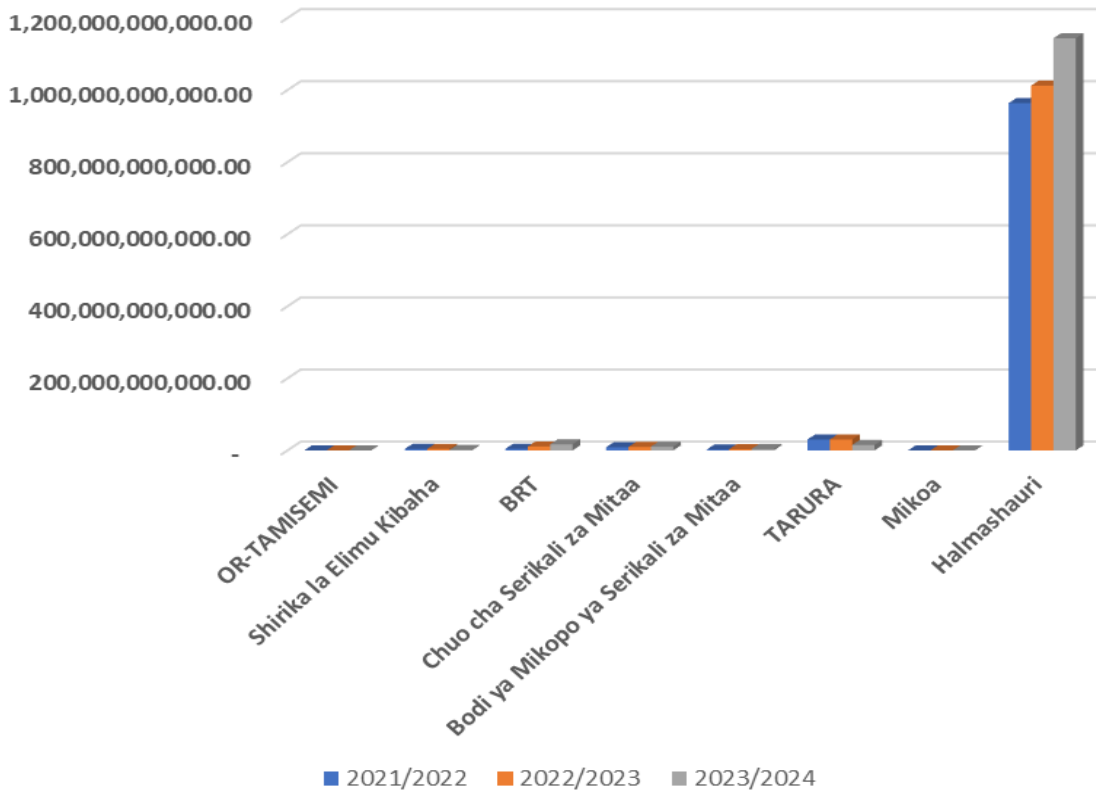
Chanzo: *Randama ya Wizara (Fungu56) na Usanifu wa Kamati.*

Kielelezo Na. 6 (b):

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa kumekuwa na ongezeko la ukadiriaji wa maduhili kuanzia mwaka 2021/2022 hadi 2023/2024 kwa Wizara, taasisi za Wizara na Sekretarieti za Mkoa. Ambapo kuna taasisi pia zimekuwa zikishuka ama kupoteza kabisa uwezo wa kukusanya. Muhtasari wa ukadiriaji wa maduhuli ni kama inavyonekana katika **kielelezo Na. 06 (c)**.

Kielelezo Na. 6(c): Mwenendo wa Makadirio ya Maduhuli kwa mwaka 2021/2022 hadi 2023/2024

Chanzo: *Randama ya Wizara (Machi, 2023) (Fungu 56) na Usanifu wa Kamati*

Mheshimiwa Spika, Kamati iliendelea kubaini kuwa Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini wamepunguza kwa kiasi kikubwa makadirio ya maduhuli, upungufu ambao ni kwa asilimia 50 ya makadirio ya ukusanyaji wa maduhuli kwa mwaka 2023/2024. Kamati ilitaka kufahamu sababu za kupungua kwa makadirio hayo na kuelezwa kuwa ni kutokana na kwamba jukumu la kukusanya mapato ushuru wa maegesho ya magari limekabidhiwa Mamlaka za Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati pia ulibaini kuwa makadirio ya maduhuli kwa upande wa halmashauri

yameendelea kuongezeka. Kamati ilihoji sababu za kuongezeka kwa maduhuli hayo na kutaarifiwa kuwa ni kutokana na Kuimarisha mikakati ya ukusanyaji wa mapato ikijumuisha fedha kupelekwa benki mara baada ya kukusanywa ili kuziba mianya ya ukusanyaji wa mapato; na kuendelea kuboresha matumizi mifumo ya kielektroniki ikiwemo kuongeza PoS kwenye baadhi ya Halmashauri. Aidha, Kamati imeendelea kubaini kuwa makadirio ya makusanyo kwa Halmashauri yameendelea kuimarika kwa ukuaji wa wastani wa **asilimia 15.1** kwa mwaka. **Kamati imeridhishwa na wastani huu wa ukuaji wa makadirio ya maduhuli kwa upande wa Halmashauri.**

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa taasisi, Makao Makuu ya Mikoa ambao makadirio yao ya mapato yanaendelea kushuka Kamati inashauri taasisi na mikoa hiyo kuongeza ubunifu wa vyanzo vingine vya mapato ili kuendelea kuiwezesha Serikali kutekeleza majukumu yake.

4.2 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

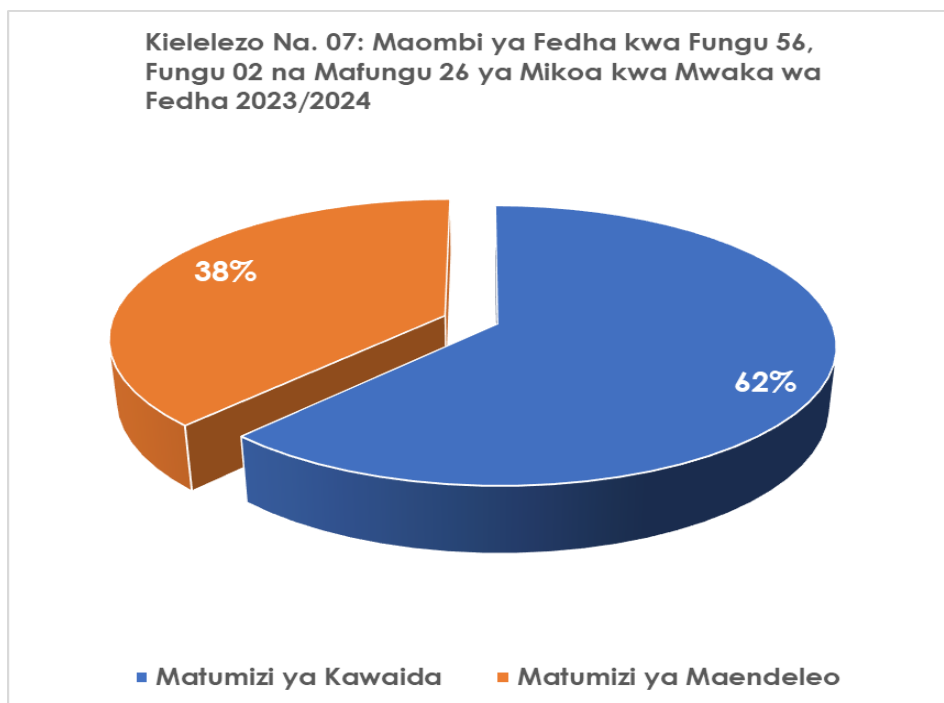
Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa, Bajeti ya Wizara katika mwaka wa fedha 2023/2024 inalenga kuchochea maendeleo ya watu na ustawi wa Taifa ili kuhakikisha wananchi wanakuwa na siha bora ili kuwawezesha kushiriki katika shughuli za Ujenzi wa Taifa na kuboresha maisha yao. Bajeti hiyo inapangwa kwa ajili ya kutekeleza mipango mbalimbali ya Serikali kama ilivyoainishwa kwenye Mpango

wa Maendeleo wa Miaka Mitano na ule wa Mwaka mmoja pamoja na miongozo mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, katika eneo hili Kamati imefanya uchambuzi wa aina mbili kama ifuatavyo:-

(a) Uchambuzi wa Bajeti ya Ofisi ya Rais TAMISEMI (Fungu 56), (Fungu 02) pamoja na mafungu 26 ya Mikoa kwa mwaka 2022/2023 na 2023/2024

Mheshimiwa Spika, kama ilivyoainishwa katika randama za fungu 56, fungu 02 na mafungu yote 26 ya Mikoa, ili kuweza kutekeleza malengo mbalimbali ya Wizara pamoja na Mikoa kwa mwaka wa fedha 2023/2024, Wizara kupitia Fungu 56, Fungu 02 pamoja na mafungu yote 26 ya Mikoa inaomba kuidhinishiwa na Bunge lako Tukufu jumla ya **Shilingi 9,144,021,699,000.00**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 5,658,022,058,000.00** sawa na **asilimia 61.9** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 3,485,999,641,000.00** sawa na **asilimia 38.1** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Namba 7**.

Chanzo: *Randama ya Wizara (Machi, 2023) na Usanifu wa Kamati*

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, sura ya Bajeti ya Wizara inajumuisha **Shilingi 4,597,632,183,000.00** sawa na **asilimia 50.28** kwa ajili ya mishahara, **Shilingi 1,060,389,875,000.00** sawa na **asilimia 11.59** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC), Aidha, kati ya **Shilingi 3,485,999,641,000.00** sawa na **asilimia 38.12** za Miradi ya Maendeleo **Shilingi 2,362,700,487,000.00** sawa na **asilimia 67.77** ni fedha za ndani na **Shilingi 1,123,299,154,000.00** sawa na **asilimia 32.22** ni fedha za nje. **Kielelezo Na 8 (a) na (b).**

Mheshimiwa Spika, Kamati haikuishia hapo, ilifanya uchambuzi zaidi na kubaini kuwa, **Bajeti ya Fungu 56, Fungu 02 pamoja na mafungu yote 26 ya mikoa** imeongezeka kwa kwa **Shilingi 364,182,935,800.00** sawa na **asilimia 4.14** kutoka **Shilingi 8,779,838,763,200.00** mwaka 2022/2023 hadi kufikia **Shilingi 9,144,021,699,000.00** mwaka 2023/2024 kama ifuatavyo: -

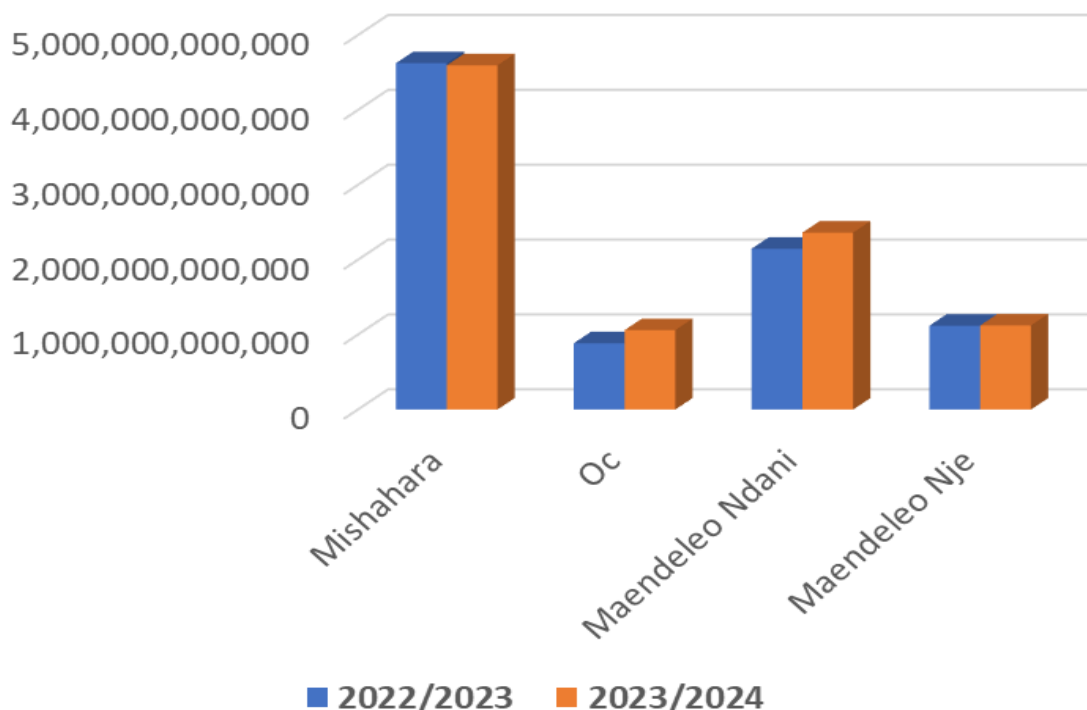
- i. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kuna ongezeko la **Shilingi 218,007,070,800.00** ambayo ni sawa na ongezeko la **asilimia 6.67** kwenye bajeti ya maendeleo, kutoka **3,267,992,570,200.00** mwaka 2022/2023 hadi **3,485,999,641,000.00** mwaka 2023/2024;
- ii. Kwa upande wa fedha za ndani za miradi ya maendeleo Kamati ilibaini kuwa kuna ongezeko la **Shilingi 215,014,115,800.00** sawa na **asilimia 10.01** kutoka **Shilingi 2,147,686,371,200.00** mwaka 2022/2023 hadi **Shilingi 2,362,700,487,000.00** mwaka 2023/2024. Kamati inaipongeza sana Serikali kwa ongezeko hili la asilimia 10 la utengaji wa bajeti ya maendeleo. **Kamati inashauri fedha hizo zilizotengwa zitolewe zote na kwa wakati ili kuwezesha maendeleo yaliyopangwa kwa wananchi kufikiwa;**
- iii. Kwa upande wa fedha za nje za miradi ya maendeleo Kamati ilibaini kuwa kuna ongezeko la Shilingi **2,992,955,000.00** sawa na **asilimia 0.6**, kutoka **Shilingi 1,120,306,199,000.00** mwaka 2022/2023 hadi **Shilingi 1,123,299,154,000.00.00** mwaka 2023/2024. **Kamati inaona kuwa kiwango hiki kinaendelea kuiweka nchi katika hali nzuri ya kuiondoa nchi kutoka kwenye utegemezi wa miradi ya maendeleo kutoka fedha za nje. Kamati inaipongeza sana Serikali kwa juhudi hizi; na**
- iv. Aidha Kamati ilibaini kuwa bajeti ya matumizi ya kawaida imeongezeka kwa **Shilingi 146,175,865,000.00 asilimia 2.65** Kutoka **Shilingi 5,511,846,193,000.00** mwaka 2022/2023 hadi **Shilingi 5,658,022,058,000.00** mwaka 2023/2024. Hata hivyo uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa matumizi ya kawaida kwa ajili ya mishahara yamepungua kwa **asilimia hasi (-) 3.46** kutoka **Shilingi 4,626,253,868,000.** Hadi **Shilingi 4,597,632,183,000.00** mwaka

2023/2024; ambao ni upungufu wa **Shilingi 197,889,981,300.00** huku matumizi mengineyo (OC) yakiongezeka kwa **Shilingi 174,797,550,000** sawa na **asilimia 19.73**; kutoka **Shilingi 885,592,325,000.00** mwaka 2022/2023 hadi **Shilingi 1,060,389,875,000.00** mwaka 2023/2024. Kamati ilielezwa kuwa ongezeko la fedha za matumizi mengineyo limetokana na ongezeko la posho ya kujikimu kwa siku.

Kielelezo Na 8 (a): ULINGANISHO WA BAJETI (FUNGU 56, FUNGU 02 NA MAFUNGU YOTE 26 YA MIKOA) KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023 NA 2023/2024				
MATUMIZI	2022/2023	2023/2024	ONGEZEKO/UPUNGUFU	%
Mishahara	4,626,253,868,000	4,597,632,183,000	28,621,685,000	3.46
Oc	885,592,325,000	1,060,389,875,000	174,797,550,000	19.73
Maendeleo Ndani	2,147,686,371,200	2,147,686,371,000	215,014,115,800	10.01
Maendeleo Nje	1,120,306,199,000	1,123,299,154,000	2,992,955,000.00	0.26
JUMLA	8,779,838,763,200.00	9,144,021,699,000.00	364,182,935,800	4.14

Kielelezo Na. 8(b): Ulinganisho wa Bajeti kwa mwaka 2022/2023 na 2023/2024

(b) Uchambuzi wa Bajeti ya Wizara dhidi ya Bajeti ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa mwaka 2022/2023 na 2023/2024

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi huu wa Kamati ulilenga kubaini athari za Bajeti ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa dhidi ya Bajeti ya **Fungu 56, Fungu 02 na Mafungu yote 26 ya Mikoa**. Katika uchambuzi huo, Kamati imebaini yafuatayo:-

- i) Wakati Bajeti ya Taifa kwa mwaka 2023/2024 ikiwa imeongezeka kwa **asilimia 7** bajeti ya Fungu 56, Fungu 02 na Mafungu yote 26 ya Mikoa imeongezeka kwa **asilimia 4.14**;

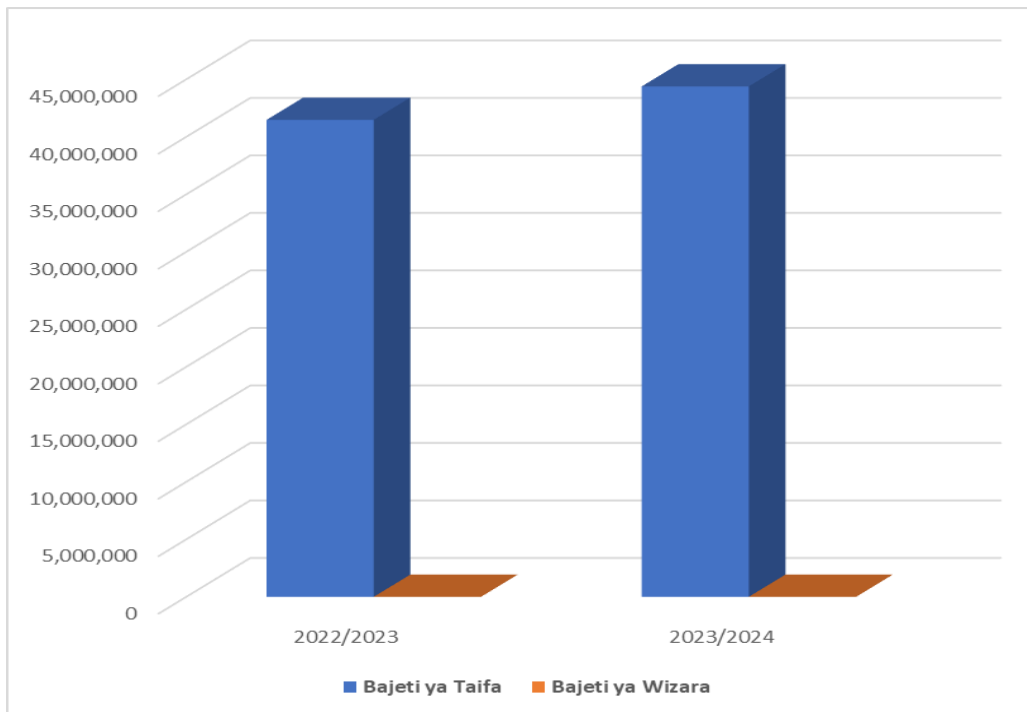
- ii) Wakati bajeti ya Taifa ya maendeleo ikiwa imeongezeka kwa **asilimia 01** bajeti ya Fungu 56, Fungu 02 na Mafungu yote 26 ya Mikoa kwa ajili ya miradi ya maendeleo imeongezeka kwa **asilimia 6.67**;
- iii) Wakati bajeti ya Taifa ya matumizi ya kawaida imeongezeka kwa **asilimia 10.4**, bajeti ya matumizi ya kawaida ya Fungu 56, Fungu 02 na Mafungu yote 26 ya Mikoa imeongezeka kwa **asilimia 2.65**.

Mheshimiwa Spika, tafsiri tunayopata katika uchambuzi huu ni kuwa, ongezeko la mafungu yote kwa pamoja lililowekwa katika bajeti ya Taifa, linawiana na ongezeko la bajeti ya Wizara hii, Fungu 56, Fungu 02 na Mafungu yote 26 ya Mikoa. Hii inaonesha kuwa Wizara hii ni miongoni mwa Wizara zilizopewa kipaumbele katika tengeo la fedha za bajeti. **Kamati inaipongeza Serikali kwa ongezeko hilo la tengeo katika sekta hii muhimu inayogusa maisha ya Watanzania.**

Kielelezo Na 9: Ulinganisho wa Bajeti Fungu 56, Fungu 02 na Mafungu 26 ya Mikoa Dhidi ya Bajeti ya Taifa 2022/2023 na 2023/2024 (kwa milioni)

Mwaka wa Fedha	2022/2023	2023/2024	Ongezeko	Asilimia
Bajeti Kuu ya Serikali	41,480,580	44,388,067	2,907,487	07
Bajeti ya Wizara	8,779.00	9,144	365	4.14

Kielelezo Na. 9(a)

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Bajeti ya Fungu 56, Fungu 02 na Mafungu yote 26 ya Mikoa imeongezeka kutoka **asilimia 2.46** mwaka 2022/2023 hadi kufikia **asilimia 3.11** mwaka 2023/2024 kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Namba 10. **Kamati inaendelea kuipongeza Serikali na kushauri kiasi hiki cha fedha kitolewe chote na kiendeleo kuongezwa mwaka hadi mwaka ili kuendelea kuboresha Maisha na maendeleo ya wananchi na Taifa kwa ujumla.**

Kielelezo Na.10: Ulinganisho wa Bajeti Kuu na Bajeti ya
OR TAMISEMI kwa mwaka 2022/2023 na 2023/2024 kwa milioni

	BAJETI KUU YA SERIKALI			BAJETI YA WIZARA		
	2022/2023	2023/2024	%	2022/2023	2023/2024	%
Mishahara	9,830,753	10,882,126	10.7%	4,626,253	4,597,632	3.46
Oc	5,335,461	5,578,433	4.6%	885,592	1,060,389	19.73
Maendeleo Ndani	12,306,921	11,873,894	-3.5%	2,147,686	2,147,686	10.01
Maendeleo Nje	2,699,081	3,282,081	21.6%	1,120,306	1,123,299	0.26
JUMLA	41,480,580	44,388,067	7.0%	8,779,838	9,144,021	4.14

SEHEMU YA TANO

5.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Baada ya Uchambuzi wa bajeti, Kamati inatoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo yafuatayo kwa lengo la Kuboresha Utendaji kazi wa Wizara hii katika kuwahudumia wananchi:-

5.1 UIMARISHAJI WA SHIRIKA LA ELIMU KIBAHA

Mheshimiwa Spika, Shirika la Elimu Kibaha ni Shirika la umma lilianzishwa mwaka 1963 chini ya wafadhili watano ambao ni Serikali ya Tanganyika kwa kipindi hicho na nchi nne za Kinordic (Dernmark, Norway, Finland na Sweden). Shirika hili lilisajiliwa chini ya sheria ya Mashirika ya Umma Na.17 ya Mwaka 1969 na marejeo ya sheria hiyo ya mwaka 2002.

Mheshimiwa Spika, Shirika la Elimu Kibaha lilianzishwa likiwa na dhima kuu ya kuondoa ujinga, maradhi na umasikini.

Mheshimiwa Spika, ili kulifanya Shirika kutimiza dhima yake lilianzisha mambo makuu matatu muhimu kama ifuatavyo: -

- i. Kuanzisha hospitali ambayo inajulikana kama hospitali ya Tumbi ili kukabiliana na chanamoto ya maradhi,
- ii. Kuanzisha miradi ya ujasiriamali ili kukabiliana na changamoto ya umasikini, na

- iii. Kuanzishwa kwa kozi mbalimbali ili kuwaondoa Watanzania kwenye changamoto ya ujinga.

Mheshimiwa Spika, Kwa sasa Serikali imehamisha Hospitali ya Tumbi kutoka Shirika la Elimu Kibaha Kwenda Wizara ya Afya. Kamati inapongeza mpango huu, ikiwa ni sehemu ya kuboresha hospitali hii iliyo muhimu kabisa katika kuwahudumia wananchi wa Mkoa wa Pwani.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo kuondolewa kwa hospitali hii kutoka Shirika la Elimu Kibaha na Kwenda Wizara ya Afya kunatengeneza tena ombwe la kutotekelezeka kwa sehemu ya dhima ya Shirika hili kwa kipengele cha Afya. Kutokana na hilo Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo: -

- i. Serikali kuacha kuendelea kuhamisha taasisi zilizopo chini ya Shirika;
- ii. Serikali ifikirie upya uamuzi wake wa kutoa Hospitali ya Tumbi kutoka Shirika la Elimu Kibaha Kwenda Wizara ya Afya; na
- iii. Serikali ifanye tathmini ya uendeshaji wa shirika hili ili kuona kama malengo na dhima ya kuanzishwa kwake inaendana na mazingira ya sasa.

5.2 UKAMILISHAJI WA MABOMA YA SHULE NA ZAHANATI

Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha elimu na huduma za hospitali nchini katika ngazi za Halmashauri za Wilaya Serikali kupitia Ofisi ya Rais-TAMISEMI ilitoa hamasa kubwa kwa wananchi kujitolea katika ujenzi wa

majengo kwa ajili ya vituo vya afya, zahanati na shule katika Halmashauri.

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa kuna maeneo mengi nchini Wananchi wamejitolea kujenga majengo kwa ajili ya zahanati vituo vya afya na shule. Aidha majengo mengi yaliyojengwa na wananchi yameishia ngazi ya upauaji.

Mheshimiwa Spika, Serikali iliahidi kuwa majengo hayo yangemaliziwa kutokana na fedha kutoka Serikalini. Hata hivyo, hadi sasa majengo mengi yaliyojengwa na wananchi hayajamaliziwa kutokana na Serikali kutopeleka fedha za umaliziaji wa majengo hayo kama ilivyoahidi.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo Kamati inashaishauri Serikali kupeleka fedha za kumalizia maboma haya ili kuondoa hasara inayoweza kupatikana kutokana na kuchakaa kwa majengo haya kabla hata ya kutumika.

5.3 UCHELEWESHAJI WA VIFAA MBALIMBALI VYA HOSPITALI NA ZAHANATI KUTOKA MSD

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Sana Serikali kwa uwekezaji mkubwa inayoufanya kwa kujenga majengo ya hospitali na zahanati pamoja na kutenga fedha za kununulia vifaatiba, vitendanishi na dawa kwa ajili ya zahanati na hospitali zetu hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, kuna Halmashauri nyingi zimepelekewa fedha na Serikali kwa ajili ya kununua vifaatiba, vitendanishi na dawa kwa ajili ya hospitali na zahanati nchini ili ziagize vifaa hivyo kupitia Bohari ya Dawa (MSD). Hata hivyo, Kamati imebaini kuwa zahanati na hospitali nyingi zilizoagiza vifaatiba, vitendanishi na dawa kupitia Bohari ya Dawa vifaa hivyo vinachelewa kupelekwa katika hospitali na zahanati hizo.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo: -

- i. Wizara ya TAMISEMI kukaa pamoja na Wizara ya Afya na MSD kujadiliana namna bora ya kuwasilisha vitendanishi, vifaatiba na dawa zote zilizoagizwa kwa ajili ya Halmashauri zote nchini; na
- ii. Serikali kuweka mifumo itakayowezesha uagizaji wa vitendanishi, vifaatiba na dawa kupitia MSD itakayowezesha uwasilishaji wa vifaa hivyo bila kuchelewa ili kufikia malengo ya Serikali ya kufikisha huduma kwa wananchi kwa haraka na kwa ubora zaidi.

5.4 WAJIBU WA UWEKEZAJI WA KAMPUNI/MASHIRIKA KWA JAMII (COOPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY)

Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuimarisha uhusiano mzuri kati yake na wawekezaji mbalimbali nchini. Wawekezaji hawa wamekuwa wakileta ahueni kubwa kwa Serikali katika kupeleka huduma

mbalimbali kwa wananchi katika Mikoa na Halmashauri mbalimbali nchini kwa kutumia sehemu ya faida ya uwekezaji wao kwa ajili ya jamii katika halmashauri hizo.

Mheshimiwa Spika, kwa mfano, katika Mwaka wa Fedha 2021/2022 Wilaya ya Tarime walipokea takriban **Shilingi 7,000,000,000** kutoka Mgodhi wa Dhahabu wa North Mara kwa ajili ya kusaidia shughuli mbalimbali za kijamii. Hata hivyo, Kamati ilibaini kuwa ya fedha iliyotumika haiakisi thamani halisi ya fedha hiyo.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo: -

- i. Halmashauri husika kuweka vipaumbele vya matumizi ya fedha za CSR, hasa miradi mikubwa, kabla ya kupokea fedha hizo,
- ii. Ofisi ya Rais – TAMISEMI kutengeneza mwongozo mzuri wa matumizi ya fedha za CSR;
- iii. Serikali ifanye tathimini kuhusu maeneo yote yanayonufaika na CSR ili kuona namna jamii inavyonufaika na miradi hiyo.

5.5 UTEKELEZAJI WA MIRADI INAYOFADHILIWA NA PROGRAMU YA SEQUIP

Mheshimiwa Spika, Mradi wa *Secondary Education Quality Improvement Program (SEQUIP)* ni mradi unaofadhiliwa na Benki ya Dunia unaolenga kuboresha mazingira ya ujifunzaji kwa ajili ya shule za sekondari nchini. Mradi huu ulianza Mwaka wa Fedha

2020/2021 na unatarajiwa kukamilika Mwaka wa Fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, Serikali inapeleka **Shilingi milioni 470** kwa kila halmashauri kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

Hata hivyo, katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa maeneo mengi ya halmashauri fedha zilizopelekwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu hazikutosheleza. Hali hii imezilazimisha baadhi ya halmashauri kutumia fedha za mapato yao ya ndani kwa ajili ya kumalizia majengo yanayofadhiliwa na mradi huu. Hali hii imekuwa ikisababisha baadhi ya shughuli ndani ya halmashauri kutokufanyika. Kamati inatilia shaka kuwa baadhi ya halmashauri huenda zikashindwa kabisa kumalizia majengo haya kutokana na halmashauri hizo kuwa na vyanzo dhaifu vya mapato ya ndani.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na hali hiyo Kamati inatoa ushauri kwa Serikali kama ifuatavyo: -

- i. Serikali kuangalie uwezekano wa kutafuta fedha za kuongezea umaliziaji wa majengo yanayofadhiliwa na mradi huu.
- ii. Serikali ibainishe vyanzo vya fedha zitakazoweza kutumika kumalizia majengo hayo.
- iii. Serikali ifanye marejeo ya makadirio ya ujenzi kulingana na hali halisi chini ya Ofisi ya Mkuu wa Mkoa (*schedule of material*) na kuwasilisha kwa TAMISEMI; na

iv. Serikali ifanye uchunguzi kujua sababu ya fedha kutotosha na wahusika kuchukuliwa hatua.

5.6 UBORA WA UPEMBUZI YAKINIFU KATIKA MIRADI INAYOTEKELEZWA NA HALMASHAURI NCHINI

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa miradi mingi inayotekelezwa katika halmashauri nchini inakumbwa na changamoto ya kuibuka kwa kazi za ziada ambazo awali hazikuwa sehemu ya ukadiriaji (BOQ). Kwa mfano kububujika maji wakati wa ujenzi wa msingi wa Soko la Mjini Kati, la Jijini Mwanza, ujenzi wa Barabara ya Kisesa – Bujora kuchelewa kutokana na uwepo wa miamba mikubwa ambayo awali haikukisiwa wakati mkandarasi anapewa mradi, na kukosa maji na barabara za kupitishia vifaa vya ujenzi katika mradi wa ujenzi wa Shule za Wasichana za Mwanza na Shinyanga.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa changamoto hizo zote zimetokana na udhaifu wa wataalam waliofanya upembuzi yakinifu. **Kamati inashauri Serikali kuhakikisha inasimamia na kudhibiti shughuli za upembuzi yakini unaofanywa na wataalam kwa ajili ya utekelezaji wa miradi yote katika halmashauri zote nchini.**

5.7 UTOFAUTI WA MICHORO NA UKADIRIAJI KATIKA MIRADI YA UJENZI WA MAJENGO YA SHULE, ZAHANATI NA VITUO VYA AFYA KATIKA HALMASHAURI NCHINI

Mheshimiwa Spika, Kumekuwa na ramani tofauti tofauti katika miradi mbalimbali ya ujenzi wa shule, zahanati na vituo vya afya katika halmashauri zote nchini, hasa ujenzi wa majengo ya miradi inayotekelezwa na programu za *SEQUIP*, *EP4R BOOST* na *COVID*.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo Kamati inaishauri Serikali kuweka michoro iliyo ya kudumu na ya kufanana (*consistence*) itakayotumika kwa muda mrefu na ili kutumia fursa ya uzoefu itakayopatikana kupitia ujenzi wa majengo hayo na kuleta sura ya mfanano kwa majengo yote ya aina hiyo hapa nchini.

5.8 UTOAJI WA MAFUNZO YA AWALI (INDUCTION) NA HUDUMA KWA JAMII KWA MAAFISA KATA NA VIJJI

Mheshimiwa Spika, Kamati iliitaka Serikali kuratibu mafunzo maalum ya awali kuhusu shughuli za Serikali, utumishi wa umma, usalama na huduma kwa jamii kwa watendaji wa kata na vijiji wakati wa Mkutano wa Saba wa Bunge la Bajeti. Hata hivyo agizo hili kwa sehemu kubwa halikutekelezwa. Aidha, mikoa imetoa taarifa za mafunzo ya watumishi wa makao makuu ya Halmashauri ambayo hutolewa na vyuo mbalimbali

vya umma na binafsi badala ya Chuo cha Utumishi wa umma.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kuishauri Ofisi ya Rais -TAMISEMI iratibu mafunzo ya awali (*induction*) na mafunzo ya utumishi wa umma, usalama na huduma kwa jamii kwa watendaji wa kata na vijiji ili kuongeza uwajibikaji wa watumishi katika ngazi za vijiji na kata. Aidha, mafunzo hayo yatolewe na Chuo cha Utumishi wa Umma.

5.9 USAMBAZAJI WA TAULO ZA KIKE KWA WANAFUNZI

Mheshimiwa Spika, Serikali inafanya jitihadi kubwa kuhamasisha wadau mbalimbali na Halmashauri kutenga bajeti kwa ajili ya kuwasaidia watoto wa kike wawapo shuleni kupata taulo za kike.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na jambo hilo Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo: -

- i. Halmashauri ziongeze kiwango cha fedha kwa ajili ya ugharamiaji wa taulo za watoto wa kike shuleni,
- ii. Serikali iweke utaratibu wa kuratibu vizuri kwa masuala ya ubora, thamani ya fedha, upokeaji na uwiano wa usambazaji wa ya taulo hizo, na
- iii. Serikali itambue michango ya wadau wengine na thamani ya michango yao.

5.10 KUENDELEA KUWEPO KWA BAKAA KATIKA BAJETI ZA HALMASHAURI

Mheshimiwa Spika, Kamati katika uchambuzi wake imebaini kuwa mikoa yote imekuwa ikibakisha bakaa, hasa kutoka kwenye miradi ya maendeleo. Kamati inaona kwamba kubakisha bakaa kila mwaka kunaweza kuwa chanzo cha miradi mingi kutokamilika kwa wakati na shughuli nyingine za maendeleo na utendaji kutokwenda kama ilivyopangwa. Aidha, kwa sababu utaratibu wa matumizi ya bakaa hauko wazi kuna viashiria kwamba fedha za bakaa zinaweza kutumipa katika matumizi ambayo hayakupangwa.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo: -

- i. Serikali kuangalia upya sheria ya matumizi ya bakaa;
- ii. Kamati inaishauri Serikali kupitia Ofisi ya Rais - TAMISEMI kuweka mikakati ya kupunguza kiwango cha fedha za bakaa sambamba na kuweka utaratibu wa kuongeza uwajibikaji kwa fedha zinazovuka mwaka; na
- iii. Serikali kuangalia upya Sheria ya Matumizi ya Fedha za Umma ambazo kwa mfumo na muundo wa majukumu ya Serikali za Mitaa utekelezaji ya wa sheria hii umekuwa mgumu.

5.11 UPELEKAJI WA ASILIMIA 40 VIJIJINI

Mheshimiwa Spika, imebainika kuwa halmashauri nyingi nchini hazipeleki asilimia 40 ya mapato yake ya ndani kwa ajili ya kupeleka huduma vijijini kama inavyotakiwa na sheria. Hali hii imekuwa ikisababisha huduma duni kwa wananchi wanaoishi vijijini. Kamati inashauri wizara ya TAMISEMI kuweka utaratibu wa ufuatiliaji wa upelekaji wa asilimia 40 vijijini katika kila kipindi cha robo mwaka.

5.12 UANZISHWAJI WA SHULE ZA MICHEPUO YA KIINGEREZA

Mheshimiwa Spika, Halmashauri nyingi nchini zinaendelea kujikita katika kuanzisha na kuendeleza Shule za Michepuo ya Kiingereza kwa ajili ya kuongeza ubora wa elimu nchini. Kamati inapongeza juhudi hizi kutokana na sababu kuwa Tanzania si kijiji kisichokuwa na mwingiliano na mataifa ya nje.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua kuwa uwekezaji wa shule hizi ni mkubwa unahitaji rasiliamali watu yenye ujuzi, uwezo na umahili mkubwa ili kuwa katika viwango vinavyohitajika.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, imebainika kuwa shule hizi zinaongezeka kwa kasi, hali inayoweza kuathiri mfumo mzima wa utoaji wa elimu nchini, hasa kuathiri shule wanazosoma wananchi wa hali ya chini. Pia zinatumia walimu walioajiriwa na Serikali katika Halmashauri na hivyo kuleta upungufu kwa watumishi

wa kada hiyo ya ualimu na kuhamisha walimu wabobevu kutoka shule za kawaida.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapata mashaka juu ya uanzishwaji wa shule hizi kwa wingi kuwa unaweza kuleta ubaguzi na matabaka kwa wananchi wa Tanzania ilhali Serikali ni moja.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na hali hiyo Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo: -

- i. Serikali itazame utaratibu uliotumika na unaotumika kuhusu mfumo wa uanzishwaji, uendeshaji na usimamizi, wa shule za Michepuo ya Kiingereza (*English Medium Schools*) zinazoanzishwa, kumilikiwa na kuendeshwa na Serikali ili kutokuathiri shule za kawaida;
- ii. Kwa kuwa shule hizi zinaanzishwa kama miradi, ni rai ya Kamati kuwa mpango wa uanzishwaji huo uende sambamba katika kujitegemea kiuanzishaji na kiuendeshaji;
- iii. Serikali ihakikishe kuwa uwekezaji huu hauathiri rasilimali watu (hasa walimu) ambao tayari wako kwenye mfumo wa ajira za Serikali);
- iv. Serikali itoe mwongozo wa uanzishwaji na uendeshwaji wa shule za mkondo wa Kiingereza, ikiwa ni pamoja na kuweka utaratibu usiokuwa wa upendeleo utakaofanana kwa halmashauri zote nchini;

- v. Kamati inaishauri Serikali ipitie upya haja na malengo ya uanzishwaji wa shule hizi katika muktadha wa Sera ya Elimu ya Mwaka 2014; na
- vi. Aidha, Serikali ichukue juhudi za maksudi za kuimarisha ufundishaji wa lugha za Kiswahili na Kiingereza katika shule zake zote za msingi.

5.13 UTEKELEZAJI WA MRADI WA KUPANGA, KUPIMA NA KUMILIKISHA ARDHI KATIKA HALMASHAURI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu Sheria ya Serikali za Mitaa Na. 7 inatoa jukumu la kupima, kumilikisha,

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, Serikali kupitia Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi imepeleka katika baadhi ya Halmashauri Shilingi 1,000,000,000 kama mkopo kwa ajili ya kupanga, kupima na kumilikisha ardhi katika Halmashauri hizo. Hata hivyo, imebainika kuwa halmashauri nyingi zilizopata mkopo huo zimeshindwa kurejesha mkopo na haziendelei tena na shughuli za kupima viwanja.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo eneo kubwa la ardhi katika halmashauri nchini linaendelea kubaki bila kupimwa, hali inayosababisha migogoro ya ardhi miongoni mwa jamii kuendelea kuwepo.

Mheshimiwa Spika, hivyo Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo: -

- i. Serikali kufanya tathmini ya matumizi ya mkopo huo na mafanikio katika upimaji wa ardhi za halmashauri;
- ii. Serikali kuratibu mapato yanatokana na uuzwaji wa ardhi iliyopimwa kuendelea kutumika kupima maeneo mengine;
- iii. Serikali isimamie na kuratibu urejeshwaji wa mikopo hiyo kutoka halmashauri zote zilizopata mkopo huo; na
- iv. Halmashauri ziendeleo kuweka mikakati kwa kutumia mapato ya ndani kuendelea kupanga, kupima na kumilikisha ardhi kwa ajili ya maendeleo ya nchi.

5.14 UANZISHWaji WA MIRADI YA KIMKAKATI

Mheshimwa Spika, Imebainika kuwa Serikali imeanzisha miradi mingi ya kimkakati inayoanzishwa katika halmashauri nchini. Aidha, miradi hii inatolewa kwa kuzingatia, pamoja na mambo mengine, inayohitaji maandiko yaliyoandikwa kwa utaalum.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, imeimebainika kuwa Halmashauri nyingi nchini hazina wataalamu wa kuandika maandiko bora yanayoweza kuasidia kupata miradi ya kimkakati kutoka kwa wadau mbalimbali wa maendeleo (kwa mfano Mkoa wa Kigoma). Hii ni kutokana na halmashauri nyingi kukosa uwezo wa kuwaajiri wataalamu waandaaji wa maandiko hayo. Hali hii imekuwa ikisababisha

halmashauri nyingi kushindwa kupata miradi ya Kimkakati kutokana na kushindwa kuandaa maandiko bora.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri kuwa, pamoja na nia nzuri ya miradi hii ya kimkakati, lakini utaratibu wa uliowekwa uangaliwe upya ili halmashauri zisizokuwa na uwezo na wataalam zinufaike na miradi hii.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo, Kamati inashauri Ofisi ya Rais – TAMISEMI: -

- i. Serikali iweke utaratibu wa kuzisaidia Halmashauri kuandaa maandiko ya miradi ya kimkakati; na
- ii. Serikali ifanye tathmini marejeo mapitio ya mwongozo wa miradi ya kimkakati ili kutatua changamoto ambazo zipo katika mwongozo wa sasa.

5.15 UBORESHAJI WA MAZINGIRA KATIKA MIRADI YOTE YA UJENZI KATIKA HALMASHAURI

Mheshimiwa Spika, Serikali imeweka mikakati kwa ajili ya kutunza na kuboresha mazingira nchini ikiwa ni pamoja na kuanzisha programu mbalimbali za upandaji wa miti, uhifadhi wa uoto wa asili, uhifadhi vyanzo vya maji na uzuiaji wa ukataji wa miti hovy.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo Kamati imebaini kuwa katika miradi mingi inayotekelezwa na halmashauri

nchini, hasa ya majengo ya shule na zahanati hakuna uzingatiaji wa program hizi.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo Kamati inaishauri Serikali kama ifuatavyo: -

- i. TAMISEMI itoe mwongozo wa upandaji wa miti na utunzaji wa mazingira kabla na wakati wote wa utekelezaji wa miradi katika halmashauri;
- ii. Wataalam wa upembuzi yakinifu waweke vipengele vya uoteshaji wa miti wakati utekelezaji wa miradi ya ujenzi;
- iii. Serikali iweke mwongozo wa ushiriki wa Serikali za Mitaa katika programu za uhifadhi wa mazingira, kwa mfano ulindaji wa Mlima Kilimanjaro; na
- iv. Aidha upandaji wa miti uzingatie tafiti za kina kuhusu aina ya miti inayofaa kupandwa katika mazingira husika.

5.16 UPUNGUFU WA WATUMISHI

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa jitihada kwa kuona tatizo hilo na kuomba kibali cha ajira katika halmashauri. Aidha, Kamati inampongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutoa vibali vya kuajiri watumishi zaidi ya 21,200 katika sekta ya afya na ualimu.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na hatua hiyo Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo: -

- i. Serikali ifanye tathimini ya upungufu wa watumishi katika halmashauri zote nchini; na
- ii. Serikali kuweka mkakati wa kupunguza upungufu huo.

SEHEMU YA SITA

6.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine napenda kutoa shukrani zangu kwako kwa fursa uliyonipa ya kuwasilisha maoni haya ya Kamati lakini pia kwa kuendelea kuliongoza vyema Bunge letu Tukufu. Nawashukuru sana Mheshimiwa Angelah Jasmina Kairuki (Mb) – Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Mheshimiwa Deogratius John Ndejembu Naibu Waziri Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na Mheshimiwa Festo John Dugange Naibu Waziri Ofisi ya Rais Tawala za Miko na Serikali za Mitaa kwa ushirikiano wanaoipa Kamati. Aidha, namshukuru Katibu Mkuu Wizara ya TAMISEMI, Ndg. Adolf Ndunguru, Naibu Makatibu Wakuu Ndg. Dkt. Wilson Mahera, Ndg. Dkt. Charls Msonda na Ndg. Sospeter Mtwale. pamoja na Watendaji wote wa Wizara na Taasisi zake kwa ushirikiano ambao wamekuwa wakiipa Kamati tangu tulipoanza kufanya nao kazi na kushiriki vizuri kwenye uchambuzi wa Bajeti ya Wizara hii.

Mheshimiwa Spika, kipekee nawashukuru sana Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Tawala za Miko ana Serikali za Mitaa pamoja na Mheshimiwa Justin Lazaro Nyamoga (Mb), Makamu Mwenyekiti wa Kamati kwa ushirikiano mzuri ambao wananipa. Wajumbe hawa ni wachapa kazi na wameshiriki kikamilifu katika uchambuzi wa Bajeti na kuhakikisha wanahoji ili kupata ufafanuzi wa kina. Nawapongeza sana na naomba kuwatambua kwa majina kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Denis Lazaro Londo, Mb. – **Mwenyekiti**
2. Mhe. Lazaro Justin Nyamoga, Mb. – **Makamu Mwenyekiti**
3. Mhe. William Vagimembe Lukuvi, Mb.
4. Mhe. Margaret Simwanza Sitta, Mb.
5. Mhe. Prof. Palamagamba John Kabudi, Mb.
6. Mhe. Sylvestry Fransis Koka, Mb.
7. Mhe. Zuberi Mohammed Kuchauka, Mb.
8. Mhe. Zacharial Paulo Issaay, Mb.
9. Mhe. Salome Wycliff Makamba, Mb.
10. Mhe. Mwita Mwikabe Waitara, Mb.
11. Mhe. Sebastian Simoni Kapufi, Mb.
12. Mhe. Alexander Pastory Mnyeti, Mb.
13. Mhe. Amandus Julius Chingulile, Mb.
14. Mhe. Dorothy George Kilave, Mb.
15. Mhe. Elinikyo Mafuwe Saashisha, Mb.
16. Mhe. Mwantakaje Haji Juma, Mb.
17. Mhe. Mwantum Mzamili Zodo, Mb.
18. Mhe. Mwantatu Mbarak Khamis, Mb.

19.Mhe. Erick James Shigongo, Mb.

20.Mhe. Ameir Abdalla Ameir, Mb.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Watumishi wote wa Ofisi ya Bunge chini ya Uongozi wa Katibu wetu wa Bunge Ndg. **Nenelwa J. Mwihambi**, *ndc* kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake vyema. Pamoja nae namshukuru Kaimu Mkurugenzi wa Idara ya kamati za Bunge Ndg. Michael Chikokoto, *ndc*, na Mkurugenzi Msaidizi, Ndugu Gerald Magili kwa ushirikiano wanaoipa Kamati yetu wakati wote. Aidha, tunawashukuru sana Makatibu wa Kamati yetu, Ndg. Emmanuel Mdidi na Ndg. Sikudhani Mbinga pamoja na msaidizi wa Kamati Ndg. Frank Ngonyani kwa kuhakikisha shughuli zote za Kamati zinatekelezwa kikamilifu ikiwemo Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa pamoja na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja, **Fungu 56, 02, 36 ,47, 54, 63, 70, 71, 72, 79, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, na 95** jumla ya **Shilingi 9,144,021,699,000.00**.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha, naunga mkono Hoja.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Dziel'.

Dennis Lazaro Londo (Mb),

MWENYEKITI

KAMATI YA TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA

14 APRILI, 2023